

תחת עול הכיבוש

פלסטינים במצור בגדה המערבית

תוכן העניינים

רשימת מונחים

1.	מבוא	3
2.	הגדר/חומה : הפקעת קרקעות בלתי-חוקית	5
4.	התנחלויות ישראליות – הגורם להגבלות	17
5.	"מאחזים" בחסות המדינה	20
6.	עד עפר : הרס בתיים של פלסטינים	22
7.	פְטור מעונש למתנחלים	24
8.	פעילים לזכויות האדם תחת התקפה	26
9.	כלכלה הרוסה, עוני הולך וגובר	27
10.	הפרות המשפט הבינלאומי	29
11.	המלצות	34
עבודת אמנסטי אינטרנשיונל בישראל ובשטחים הפלסטיניים הכבושים		37

הערות

רשימת מונחים

- CESCR – ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות
- CPT – צוות משכיני השלום הנוצרים
- FAO – ארגון המזון והחקלאות (של האו"ם)
- ICJ – בית הדין הבינלאומי לצדק
- ICCPR – האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות
- ICESCR – האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות
- ICRC – הוועד הבינלאומי של הצלב האדום
- OCHA – משרד האו"ם לתיאום עניינים אזרחיים
- IWPS – שירות הנשים הבינלאומי לשלום
- TIPH – הנוכחות הבינלאומית הזמנית בחברון, משלחת משקיפים בינלאומית משש מדינות המפקחת על האירועים בחברון
- WFP - תוכנית המזון העולמית של האו"ם

1. מבוא

ח'אלד דאוד פקיה היה בן שישה חודשים בלבד כשמת ב-8 במארכ 2007 במחסום של הצבא הישראלי. הוריו, תושבי הכפר כפר עין, ניסו להבהיל את תינוקם לבית החולים הקרוב ברמאללה שבגדה המערבית, אולם חיילים ישראלים אילצו אותם להמתין במחסום. אביו דאוד, מורה במקצועו, סיפר לאמנסטי אינטרנשיונל:

"לבן שלי ח'אלד היה קשה לנשום. קראתי לשכן שיש לו מכונית ונסענו מיד עם אשתי והתינוק לבית-החולים ברמאללה. זה היה מהיר יותר מאשר לחכות עד שאמבולנס יגיע עד הכפר. זה היה קצת לפני 30: 00 בלילה. ח'אלד סבל בעבר מהתקפות מסוג זה ולקחנו אותו לבית החולים, שם הכניסו אותו לאוהל חמצן ומצבו תמיד השתפר.

"הגענו למחסום עטארה בשעה 00: 45. משם לוקח 10 דקות להגיע לבית החולים. החיילים עיכבו אותנו. היו שם חמישה חיילים. אמרתי להם שהתינוק שלי חולה וצריך להגיע בדחיפות לבית החולים ברמאללה. דיברתי איתם בעברית. הם ביקשו את תעודות הזהות שלנו. הנהג ואני נתנו את שלנו אבל אשתי השאירה את שלה בבית בגלל שמיהרה. אמרתי לחיילים והם אמרו שאנחנו לא יכולים לעבור בלי תעודת הזהות שלה. התחננתי לפניהם שייתנו לנו לעבור. הם הסתכלו לתוך המכונית וראו שאין שם כלום ושהתינוק מתקשה לנשום והגפיים שלו רועדות. אמרתי לחיילים שכל רגע, כל שנייה חשובים; שהתינוק זקוק בדחיפות לחמצן. הם אמרו לנו לחכות ואני המשכתי להתחנן בפניהם. ואז התינוק מת. השעה היתה 01: 05 לפנות בוקר. אמרתי לחיילים. הם האירו בפנס לתוך המכונית, ראו שהתינוק לא אז יותר ואמרו לנו שאנחנו יכולים לעבור. נסענו בכל זאת לבית החולים. שם נקבע שח'אלד נפטר."

מקרים כאלה אינם חדשים או נדירים. מאות המחסומים והחסימות הכופים מדי יום על פלסטינים המנסים להגיע לעבודה, לבית הספר או לבית החולים להשתמש בדרכים עוקפות ארוכות ועיכובים ממושכים, מגבילים מזה שנים את גישתם לשירותי בריאות חיוניים וגורמים לסיבוכים רפואיים, לידות במחסומים ואפילו מוות.

הגדה המערבית, העומדת במוקד דו"ח זה, היא שטח קטן יחסית – 130 ק"מ מן הצפון לדרום ו-65 ק"מ מן המזרח למערב, בנקודה הרחבה ביותר; סה"כ 5,600 קילומטרים רבועים. שטח הגדה מבוחר על-ידי רשת שתי וערב של כ-550 מחסומים וחסימות של הצבא הישראלי ו-700 ק"מ של גדר/חומה מתפתלת העוברת מצפון לדרום ומקיפה כפרים פלסטיניים, לרבות שכונות שלמות במזרח ירושלים ובסביבתה. הרשויות הישראליות טוענות כי משטר הסגרים וההגבלות הכרחי על-מנת למנוע מפלסטינים להיכנס לישראל ולבצע בה פיגועי התאבדות והתקפות מסוגים אחרים. אולם כמעט כל המחסומים, השערים, הדרכים החסומות ורוב הגדר/חומה ממוקמים בתוך הגדה המערבית – ולא בן ישראל לגדה המערבית. אלה מגבילים מאוד או מונעים את התנועה בין ערים וכפרים פלסטיניים, מפצלים ומבודדים קהילות פלסטיניות, מפרידים פלסטינים מאדמותיהם החקלאיות, מונעים גישה למקומות עבודה, לבתי ספר, לשירותי בריאות ולקרובי משפחה והורסים את הכלכלה הפלסטינית. הגדר/חומה עצמה, הממוקמת בתוך השטח הכבוש, הנה בלתי-חוקית על-פי בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ).

הגבלות התנועה החמורות שמטילות הרשויות הישראליות מזה שנים על למעלה משני מיליון פלסטינים החיים בגדה המערבית אינן חוקיות כיוון שהן בלתי-מידתיות, מפלות ומפרות את הזכות לחופש התנועה. ההגבלות מוטלות על כל הפלסטינים מעצם היותם פלסטינים ועל-מנת לשרת את המתנחלים הישראלים, שנוכחותם בשטח הכבוש מפרה את המשפט הבינלאומי. יש להסיר לאלתר.

מסגרת

הגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, נתונה לכיבוש ישראלי מאז חודש יוני 1967

5,600 קמ"ר סך-כל השטח: כ-130 ק"מ מצפון לדרום ו-65 ק"מ ממזרח-למערב
+200 התנחלויות ומאחזים ישראליים בלתי-חוקיים
+500 מחסומים וחסימות של הצבא הישראלי

700 ק"מ של דרכים בהן נאסר על פלסטינים להשתמש
700 ק"מ של גדר/חומה, 80 אחוזים ממנה על קרקע פלסטינית

[סוף מסגרת]

[מסגרת]

רקע: סחרור של אלימות ישראלית-פלסטינית

מאז תחילת האינתיפאדה בחודש ספטמבר 2000, גברה האלימות הישראלית-פלסטינית והגיעה לסחרור. כוחות ישראליים הרגו כ-4,000 פלסטינים, רובם אזרחים לא חמושים. על ההרוגים נמנו גם 800 ילדים. רבים נהרגו בהתקפות מן האוויר, בהפצצות והפגזות ארטילריות ובהתקפות אחרות נגד מחנות פליטים ואזורים המאוכלסים בצפיפות ברחבי השטחים הפלסטיניים הכבושים. אחרים הוצאו להורג ללא משפט בהתקפות בהן נהרגו גם עוברי אורח רבים. בתקופה זו הרגו קבוצות פלסטיניות חמושות למעלה מ-1,100 ישראלים, כ-750 מהם אזרחים ובהם 120 ילדים, בפיגועי התאבדות ובהתקפות ירי באוטובוסים, במסעדות, בקניונים ובאזורים אחרים בהם מרבים אזרחים לבקר.

בשנת 2005 חלה ירידה משמעותית בהרג ובהתקפות משני הצדדים, לאחר שבראשית אותה שנה הכריזו קבוצות פלסטיניות חמושות על הפסקת אש (תהדייה) בלתי רשמית. אולם, בשנת 2006, בעוד מספר האזרחים הישראליים שנהרגו בידי קבוצות פלסטיניות חמושות הוסיף לרדת ועמד על מחצית ממספרם בשנה הקודמת, המספר הנמוך ביותר מאז פרוץ האינתיפאדה, עלה מספר ההרוגים הפלסטיניים בידי כוחות ישראליים ושילש עצמו לעומת השנה הקודמת.¹

כשליש מן האזרחים הישראליים אותם הרגו קבוצות פלסטיניות חמושות היו מתנחלים בשטחים הכבושים. הפלסטינים גורסים כי המתנחלים נושאים בעיקר האחריות להחרמה ולהפקעה של אדמותיהם ומשאביהם ולהגבלות שמטיל הצבא הישראלי על תנועתם.

מספר גורמים תרמו לטשטוש הקו שמפריד בעיני הפלסטינים בין כוחות ישראליים מזוינים לבין מתנחלים אזרחים. אלה כוללים את הפיכתם של בסיסי צבא ישראליים או היאחזויות בשטחים הכבושים להתנחלויות ישראליות (להלן: התנחלויות), ואת התפקיד המרכזי שממלא הצבא הישראלי בהקמתן ובאחזקתן של התנחלויות – החל בתפיסת האדמות ובהקמת התשתיות הנחוצות וכלה באכיפת משטר ההדרה על שטחים שסביב התנחלויות, על-מנת להותיר את הפלסטינים מחוצה להם. פלסטינים רבים המתנגדים לפגיעה באזרחים ישראלים בתוך תחומי ישראל רואים במתנחלים הישראליים בשטחים הכבושים מטרה לגיטימית לא פחות מאשר החיילים הישראליים.

העובדה שההתנחלויות אינן חוקיות על-פי המשפט הבינלאומי אינה משנה את מעמדם של המתנחלים, שהם אזרחים ולפיכך אין לעשותם מטרה להתקפות. אמנטי אינטרנשיונל גינה פעמים רבות התקפות של קבוצות פלסטיניות חמושות על אזרחים ישראלים, בין אם בשטחים הפלסטיניים הכבושים ובין אם בישראל, וקרא להן להפסיק התקפות אלה לאלתר.²

¹ בשנת 2006 הרגו כוחות ישראליים כ-650 פלסטינים ובהם 130 ילדים, רובם לא חמושים, בעוד קבוצות פלסטיניות חמושות הרגו 23 ישראלים, 17 מהם אזרחים ובהם ילד אחד.

² ר', בין היתר, "ללא הבחנה - התקפות על אזרחים על-ידי ארגונים פלסטיניים חמושים" (MDE 02/003/2002).

[סוף מסגרת]

2. הגדר/חומה: הפקעת קרקעות בלתי-חוקית

הגדר/חומה שמקימה ישראל בגדה המערבית, ואשר מתפרסת לאורך 700 קילומטרים מהצפון לדרום ודרך חלקים מירושלים, גורמת נזק עצום וארוך טווח לחיים הפלסטיניים ומחבלת ביכולתם של תושבי עשרות כפרים וקהילות לממש קשת רחבה של זכויות אדם המוקנות להם.³

למעלה ממחצית הגדר/חומה המתוכננת כבר הושלמה והעבודה על שאר חלקיה נמשכת. עד עתה כבר נעקרו עשרות אלפי עצי זית ועצים אחרים והושחתו שטחים נרחבים של אדמה חקלאית פורייה. עשרות בתים נהרסו ועשרות אלפי פלסטינים נותקו מאדמתם וממקור פרנסתם.

לטענת הרשויות הישראליות, "מכשול 'מרחב התפר' נועד להוות מרכיב בלחימה בטרור ולצמצם בצורה משמעותית את יכולת החדירה של מפגעים לתוך תחומי ישראל לצורך ביצוע פיגועי התאבדות".⁴ מטרתו הבלעדית, כך הן טוענות, היא "לספק ביטחון".⁵

אולם, רוב הגדר/חומה אינה מוקמת בין ישראל לבין הגדה המערבית לאורך הקו הירוק (קו הפסקת האש משנת 1949 המפריד את מדינת ישראל מהגדה המערבית הכבושה). כ-80% ממנה ממוקמים על קרקע פלסטינית בתוך הגדה המערבית, ומפרידים ערים, כפרים, קהילות ומשפחות פלסטיניות אלה מאלה; מנתקים חקלאים פלסטינים מאדמתם; מקשים על הגישה לחינוך, למתקנים של שירותי הבריאות ולשירותים חיוניים אחרים; וחוצצים בין קהילות פלסטיניות למאגרים ומקורות של מים נקיים.⁶

[מסגרת שוליים]

עובדות על הגדר⁷

אם תושלם הגדר/חומה בהתאם לתוואי המתוכנן העדכני משנת 2006:

— 60,500 פלסטינים החיים ב-42 כפרים ועיירות בגדה המערבית יחיו בין הגדר/חומה לבין הקו הירוק באזורים סגורים;

— 12 מן הכפרים הללו וכ-31,400 פלסטינים יוקפו מכל עבריהם על-ידי הגדר/חומה.

³ הקמת הגדר/חומה אושרה בשנת 2002 והבנייה החלה מאוחר יותר באותה שנה. מאז שונה תוואי הגדר/חומה מספר פעמים.

⁴ משרד הביטחון הישראלי ב-31.7.03. חדשות מהשטח בכתובת: <http://www.seamzone.mod.gov.il/Pages/HEB/hadashot.htm#news7>. נצפה ב-26.4.07.

⁵ מרחב התפר, מטרה, בכתובת: <http://www.seamzone.mod.gov.il/Pages/ENG/purpose.htm>. נצפה ב-26.4.07.

⁶ למפות ולפרטים נוספים על השלכות הגדר/חומה ר', בין יתר המקורות: http://www.ochaopt.org/?module=displaysection&section_id=130&format=html. נצפה ב-26.4.07.

⁷ על-פי המשרד לתיאום עניינים הומניטאריים של האו"ם, בהתבסס על התוואי המתוקן מחודש אפריל 2006.

— למעלה מ-10% מהקרקע הפלסטינית בגדה המערבית תיוותר מאחורי הגדר/חומה, כ- 57,518 הקטארים;⁸

— למעלה מחצי מליון פלסטינים יחיו במרחק של קילומטר לכל היותר מן הגדר/חומה.

[סוף מסגרת שוליים]

על הרשויות הישראליות חלה החובה להגן על ביטחונם של האנשים החיים בשטח מדינת ישראל, בין היתר באמצעות מניעת כניסתם של אנשים העלולים לאיים על בטחונה. אולם, אמצעים כאלה אסור שיפרו את חובותיה המוטלות על ישראל במסגרת המשפט הבינלאומי לזכויות האדם והמשפט ההומניטארי הבינלאומי. אמצעי ביטחון חייבים להיות חיוניים, מידתיים ובלתי-מפלים. אמצעים כאלה עשויים, למשל, לכלול את הקמתם של גדרות, חומות, מכשולים או מבנים אחרים על קרקע ישראלית, אך לא בתוך הגדה המערבית הכבושה.

בשל התוואי המתפתל של הגדר/חומה מגיע אורכה ללמעלה מפי שניים מאורך הקו הירוק. מדובר במבנה מורכב, שרוחבו 50 עד 100 מטרים והוא כולל גדר תיל, תעלות, דרכי טשטוש ודרכים לכלי-רכב משוריינים משני צידיה, כמו גם אזורי חיץ ואזורים האסורים בכניסה ששטחם משתנה. תוואי הגדר/חומה תוכנן להקיף למעלה מ-50 התנחלויות, בהן חיים כ-80% מן המתנחלים הישראלים (להלן: המתנחלים), ושטחי קרקע נרחבים סביבן. כתוצאה מכך ייווצר רצף טריטוריאלי בין התנחלויות אלה לבין ישראל, ושטחים אלה ינותקו משאר הגדה המערבית.

חומת מוות

"סכנת חיים - שטח צבאי - כל העובר או הפוגע בגדר מסתכן בנפשו". הודעה זו מופיעה בעברית, בערבית ובאנגלית על שלטים לכל אורך הגדר/חומה (ר' תמונה).

למעשה, עצם ההימצאות בקרבת החומה עשויה לסכן את חייהם של פלסטינים. דועאא נאסר סאלח עבד אל-קאדר בת ה-14 נורתה למוות ב-19.12.2006 בידי חיילים ישראלים כאשר שיחקה בקרבת הגדר/חומה עם חברתה בת ה-12 מן הכפר פרעון שמדרום לטול-כרם. דבר אינו מצביע על-כך שסיכון כלשהו נשקף מן השתיים לחיילים הישראלים, אשר ירו עליהן ממגדל שמירה מבוצר בקרבת מקום.

בדיווחים בתקשורת הישראלית על חקירת האירוע על-ידי הצבא הישראלי נאמר כי חייל הודה כי ירה בתלמידות בית הספר כאשר התרחקו בריצה מן הגדר.⁹ מפקד המחלקה הודח מתפקידו וננזף, ודווח כי מצ"ח פתחה בחקירה. עד היום, לא ידוע על העמדתו לדין של איש מן החיילים המעורבים.

היקף ההשפעה השלילית של הגדר/חומה על פלסטינים ברחבי הגדה המערבית הובהר במלואו רק זמן רב לאחר שהנזק כבר נגרם. הקמת הגדר/חומה בחלקים מהגדה המערבית אושרה על-ידי ועדת שרים בשנת 2001 ותוואי השלב הראשון אושר על-ידי הממשלה בחודש יוני 2002. אולם,

⁸ יחידת השטח השווה ל-10,000 מ"ר.

⁹ ר' <http://www.haaretz.com/hasen/spages/804999.html>. נצפה ב-26.4.07.

מפה מלאה של התוואי המתוכנן הוצגה לציבור על-ידי הרשויות הישראליות רק בחודש אוקטובר 2003 – זמן רב לאחר שהחלה הבנייה.¹⁰

חוקרי אמנסטי אינטרנשיונל, אשר ביקרו בגדה המערבית בין אמצע שנת 2002 לאמצע שנת 2003, מצאו כי פלסטינים שאדמתם הושפעה באורח ישיר על-ידי הגדר/חומה קיבלו מהרשויות הישראליות מידע מועט ביותר או שלא קיבלו מידע כלל. רובם מצאו צווי תפיסת קרקע, בצירוף מפות, שהוצמדו לעצים או הושארו תחת אבנים על-ידי הצבא הישראלי באזורים שבהם נועדה הגדר/חומה להיבנות. המפות היו בלתי-ברורות, על-פי רוב מסמכים מצולמים באיכות נמוכה, ולא הכילו קנה מידה או פרטים אחרים הנחוצים על-מנת לזהות את התוואי המדויק של הגדר/חומה. רק כאשר החלו דחפורי הצבא הישראלי לעקור עצים ולחפור התאפשר לפלסטינים להסיק מכך היכן תמוקם הגדר/חומה.

הרס של רכוש על-ידי כוח כובש הוא אסור: "אלא אם כן היו פעולות צבאיות מחייבות לחלוטין את ההחרבה וההשמדה האלה"¹¹ – אפילו לאחר אזהרה מוקדמת ונאותה. למעשה: "הריסתו והחרמתו של רכוש בקנה מידה רחב, שאין הכרח צבאי מצדיקן ואשר בוצעו שלא בהיתר ומתוך הפקרות" מהוות פשע מלחמה.¹² זאת ועוד, ההפקעה של קרקע פלסטינית לטובת הגדר/חומה ללא הודעה נאותה, התייעצות והליך משפטי הוגן, מגיעה לכדי פינוי כפוי – הפרה נוספת של המשפט הבינלאומי¹³ – ויוצרת מצב שבו כמעט לא התאפשר כלל לפלסטינים רבים שהושפעו מכך לערער על תוואי הגדר/חומה או על הפקעת אדמותיהם.

במשך שנתיים לאחר שהשלב הראשון בהקמת הגדר/חומה אושר על-ידי ממשלת ישראל, דחה בג"ץ את כל העתירות שהגישו פלסטינים נגד תוואי הגדר/חומה בגדה המערבית. רק ב-30.6.2004, כאשר עמד בית הדין הבינלאומי לצדק לפרסם את חוות הדעת המייעצת שלו, הורה בג"ץ כי יש לשרטט מחדש את תוואי הגדר/חומה באזור בית סוריק, מצפון לירושלים, באופן שיצמצם את כמות הקרקע הפלסטינית שתיתפס. אולם, אפילו בהחלטה זו הסכים בג"ץ כי ניתן לתפוס ולהשחית קרקע פלסטינית ולנתק אותה מבעליה לטובת ההתנחלויות שנוכחותן בשטחים הפלסטיניים הכבושים אינה חוקית.¹⁴

במקביל לפסק הדין בפרשת בית סוריק פרסמה ממשלת ישראל תוואי מתוקן לגדר/חומה. מאז הורה בג"ץ על שרטוט תוואי חלופי לקטעים קטנים של הגדר/חומה באזורים מסוימים. עם זאת, השינויים משפיעים על פחות מ-10% מתוואי הגדר/חומה. זאת ועוד, חלק מן השינויים בתוואי עליהם הורה בג"ץ טרם יושמו, ובמקרים מסוימים יש בהם כדי לצמצם באורח חלקי בלבד את הנזק הנגרם לפלסטינים באזור.

[מסגרת שוליים]

¹⁰ תוכניות שהוכנו על-ידי המועצה לביטחון לאומי לגדר/חומה בחלק מאזורי הגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים (המיקום המדויק אינו ידוע), אושרו על-ידי ועדת השרים לענייני ביטחון כבר ביולי 2001. התוכנית הסופית אושרה על-ידי הקבינט הישראלי ב-23.6.02 (החלטת ממשלה 2077).

¹¹ סעיף 53 לאמנת גינבה הרביעית.

¹² ר' רשימה של הפרות חמורות של אמנת גינבה הרביעית, סעיף 147.

¹³ הערה כללית מס' 7 של ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות.

¹⁴ במשך שלושה עשורים, מאז החלו פלסטינים להגיש עתירות לבית המשפט הגבוה לצדק, סירב בג"ץ בשיטתיות לפסוק בנוגע לעובדה שהקמתן של ההתנחלויות הישראליות והתשתיות הקשורות אליהן בשטחים הפלסטיניים הכבושים מפרה את המשפט הבינלאומי, והגביל את פסיקותיו לפרטים טכניים. במקרה של הגדר/חומה, בחן בג"ץ אם הנזק הנגרם לפלסטינים הוא "מידתי" ביחס ל"שיקולי הביטחון" שהוצגו על-ידי הצבא הישראלי.

מזרח ירושלים

כ-200,000 מתושביה הפלסטינים של מזרח ירושלים הכבושה, אשר סופחה לישראל באורח בלתי-חוקי, מושפעים גם הם לרעה מהגדר/חומה. רבים נותקו משאר הגדה המערבית. אחרים, כולל תושבי כפר עקב ומחנה הפליטים שועפאט, מצאו עצמם מצדו השני של המכשול ולפיכך עליהם לעבור במחסומים על-מנת להיכנס לירושלים.¹⁵

[סוף מסגרת השוליים]

ב-15.9.2005 למשל, הורה בג"ץ למדינה לבחון חלופות ביחס לקטע מהגדר/חומה בסמוך להתנחלות הישראלית אלפי מנשה, מדרום לקלקיליה, על-מנת ששום כפר פלסטיני לא יוקף. התוואי המתוקן, מחודש אפריל 2006, מותיר מחוץ לגדר/חומה שלושה מתוך חמישה כפרים וחלק מאדמותיהם; שני הכפרים האחרים יוותרו במובלעת. עד לחודש מאי 2007 טרם יושמו השינויים בתוואי הגדר/חומה וכל חמשת הכפרים עודם כלואים במובלעת.

באזורים שבהם הושלמה הקמת הגדר/חומה גרם הדבר הרס לחקלאות, שהיא מקור פרנסתם העיקרי של קהילות פלסטיניות אלה, ולכך נודעה השפעה הרסנית על חיי הפלסטינים.

אפילו עבור חקלאים שהצליחו לקבל היתרים להגיע לאדמותיהם, הגישה מוגבלת מאוד. השערים דרכם מורשים החקלאים בעלי ההיתרים לעבור מרוחקים מאוד זה מזה ונפתחים רק פעמיים או שלוש ביום (בבוקר ואחר-הצהריים) למשך כמחצית השעה. החיילים המופקדים על פתיחת השערים מאחרים לעיתים מזומנות.

החקלאים רשאים להגיע לקרקע החקלאית שלהם ברגל בלבד, ורק דרך השער המסוים עבורו קיבלו היתר. משם עליהם לצעוד ברגל עד אדמתם. הכנסת טרקטורים מותרת רק במקרים יוצאי דופן, ומחייבת את החקלאים להצטייד בהיתר מיוחד, נוסף על הקיים. הגבלות ותנאים אלה מקשים ביותר על החקלאים. זאת ועוד, הצבא הישראלי נוטה להנפיק היתרים למעבר בשערים החקלאיים רק למבוגרים שבחקלאים. כתוצאה מכך, רוב המשפחות אינן יכולות לעבד את אדמתן בעילות או לעבדה כלל, שכן תנאי העבודה קשים מדי ובני משפחה קשישים אינם יכולים לעמוד בעומס העבודה.

¹⁵ אמנסטי אינטרנשיונל יתייחס להשפעת הגדר/חומה במזרח ירושלים וסביבה בדו"ח שיפורסם בקרוב.

קליעים מקדמים את פני המוחים נגד החומה

חיילים ישראלים השתמשו לעיתים מזומנות בכוח מופרז ובלתי מוצדק נגד פלסטינים כמו גם נגד פעילי שלום ישראלים ובינלאומיים שהפגינו נגד הגדר/חומה. בכפר בילעין לבדו, שם נערכות הפגנות כאלה מדי יום שישי מזה שנתיים, נפצעו מאות מפגינים. ב-8.12.2006 היתה משלחת של אמנסטי אינטרנשיונל עדה כאשר חיילים ישראלים, אשר עמדו על גג בית אזרחי בכפר, ירו לכיוון ילדים שהיו סמוכים אליהם ואשר יידו עליהם אבנים, אך לא היוו כל איום על החיילים. בתוך הבית אמרו לאמנסטי אינטרנשיונל בני המשפחה המבועתים, ובהם גם ילדים קטנים, כי נוכחות החיילים על גג ביתם מעמידה אותם בסיכון.

רוב הפצועים בהפגנות נגד הגדר/חומה נפגעו מכדורי מתכת מצופים בפלסטיק, אשר נורו לעיתים מזומנות מטווח קצר. מכות בקתות הרובים נפוצות גם הן. מתן כהן, ישראל בן 17, נפגע בעינו מכדור מתכת מצופה פלסטיק שנורה על-ידי שוטר מג"ב ישראלי, כאשר השתתף בהפגנה נגד הגדר/חומה ב-24.2.2006 בכפר בית סירא שבגדה המערבית, מדרום-מערב לרמאללה.¹⁶

לעיתים השתמש הצבא הישראלי בתחמושת חיה נגד מפגינים ליד הגדר/חומה. מפגין ישראלי בן 22, גיל נעמתי, נורה ונפצע קשה ברגלו ממספר קליעים שנורו על-ידי כוחות ישראליים בסמוך לגדר/חומה בכפר מסחה ב-26.12.2003. נעמתי, חייל לשעבר, אמר:

"הייתי בצבא, הכרתי את פקודות הפתיחה באש ושום דבר שעשיתי לא היה אפילו קרוב לעילה לפתוח באש עליי".¹⁷

ממשלת ישראל טוענת כי הגדר/חומה לא נועדה לשמש "גבול מדיני". אולם, ראש ממשלת ישראל אהוד אולמרט ובעלי תפקידים ישראלים אחרים ציינו שוב ושוב כי בכוונת ישראל להמשיך ולקיים את גושי ההתנחלות הגדולים בצדה המערבי של הגדר/חומה, כלומר, אותן התנחלויות הנמצאות כיום בצדה המערבי של הגדר/חומה. הצהרות שהצהירו פרקליטי המדינה בבג"ץ בתשובה לעתירות פלסטיניות לשנות את תוואי הגדר/חומה מלמדות גם הן כי מיקומו של המכשול נבחר כך שיקיף את ההתנחלויות ושטחים נרחבים של קרקע סביבן.

בתגובה לעתירה שהוגשה לבג"ץ בשנת 2003 על-ידי פלסטינים תושבי הכפרים עזון וא-נבי אליאס (מצפון לקלקיליה) בדרישה לסלק את הגדר/חומה, הדגישה פרקליטות המדינה למשל כי היה הכרח לבנות את המכשול לאורך התוואי שנבחר כדי "להגן על חלקו הדרומי וחלקו המזרחי של היישוב הישראלי צופין". כמו כן הוסיפה הפרקליטות כי: "בתכנון התוואי באזור עובר לבנייתו [כך במקור], בשנת 2002, ניתן משקל לקיומה של תוכנית הנמצאת בהליכי תכנון, אך טרם ניתן לה תוקף, "בהתייחסה לתוכנית להרחבה ניכרת של ההתנחלות צופין, כולל הקמתו של אזור תעשייה".¹⁸ הגדר/חומה חודרת לעומק של כשבעה קילומטרים בגדה המערבית על-מנת להקיף את ההתנחלות צופין ושטחי קרקע נרחבים סביבה. ההתנחלות צופין קטנה כיום, ומונה כ-1,000

¹⁶ ר' דיווחים אחרים על תקרית זו ב: <http://www.ynetnews.com/articles/0.7340.L-3220888.00.html>; <http://www.haaretz.com/hasen/pages/ShArt.jhtml?itemNo=687066&contrassID=1&subContrassID=5>; <http://www.jewishjournal.com/home/preview.php?id=11598>; -1; <http://www.haaretz.com/hasen/pages/ShArt.jhtml?itemNo=415851>. כל הידיעות נצפו ב-26.4.07.

¹⁷ ר' <http://news.walla.co.il/?w=//484271>. נצפה ב-26.4.07.

¹⁸ בג"ץ 2732/05 - חסין ואח' נ' ממשלת ישראל ואח', תגובה משלימה מטעם המשיבים, צוטט על-ידי "בצלם" ו"במקום" ב: http://www.btselem.org/Download/200512_Under_the_Guise_of_Security_Eng.doc. נצפה ב-26.4.07.

תושבים, אולם תוכניות בנייה שהגיעו לידי הארגונים הישראליים לזכויות האדם בצלם תמקום (מתכננים למען זכויות תכנון) מגלות כי מתוכננת הרחבה ניכרת של ההתנחלות.

הגדר/חומה באזור הושלמה זה מכבר. מאז שנת 2003, תושביהם של ארבעה כפרים פלסטיניים ועיירה אחת באזור ההתנחלות צופין מנותקים מחלק ניכר מאדמתם – כ-12,000 דונם סה"כ, וכ-2,000 דונמים נוספים של קרקע הושחתו על-מנת לפנות מקום לגדר/חומה. שני-שלישים מן הקרקע החקלאית של ג'יוס וכמחצית מאדמות הכפרים פלאמיה ועזון נותרו מצדה השני של הגדר/חומה ואינם נגישים לרוב תושבי הכפרים.

מסעות פרסום ציבוריים אינטנסיביים ומאבקים משפטיים ממושכים שניהלו חקלאים פלסטיניים מג'יוס הביאו לפתיחת השערים המובילים לאדמותיהם מן הבוקר ועד הערב. הסדר ייחודי זה הוגבל לאזור קטן ולא נשנה בשום מקום אחר. עם זאת, השיפור היה קצר ימים. בחודש נובמבר 2006 הוגבלו שוב שעות פתיחת השערים למחצית השעה שלוש פעמים ביום (בבוקר, בצהריים ואחר-צהריים). זאת ועוד, בסוף שנת 2006 סגר הצבא הישראלי את שני השערים ששימשו את החקלאים בג'יוס, כשהוא כופה עליהם להשתמש בשער רחוק יותר, מצפון לכפר פלאמיה. ההסדר החדש מערים קשיים נוספים ומחמיר את התנאים הקשים ממילא עמם נאלצים החקלאים להתמודד.

על-מנת לזכות בהיתר לעבור בשער חקלאי נזקק תושב ג'יוס לעבר ביטחוני ללא רבב, לתעודת זהות, לתעודת ירושה (איחראג' קייד) של האדמה/הרכוש ולטופס בקשה מלא. קשה במיוחד להשיג את תעודת הירושה, שכן על-פי הנוהג מטופל הנושא בהתאם לחוק המוסלמי, ועל-פי רוב לא נערך רישום של הירושה. על-מנת לקבל תעודה כזו יש צורך בהצהרה במסגד, בפרסום מודעה בעיתונות, בקבלת חתימות מכל האחים, האחיות והמוטבים האחרים ובהופעה בפני בית משפט לירושות בנוכחות שני עדים.

על מגישי הבקשה לצלם את כל המסמכים ולקבל עבורם אישור רשמי, דבר הכרוך בתשלום. כאשר כל המסמכים מוכנים, ועל-מנת להשלים את ההליך הרשמי, נדרשים המבקשים לסור שלוש פעמים במשרדי מנהלת התיאום והקישור (DCO), זרוע של הצבא הישראלי בשטחים הפלסטיניים הכבושים) בהתנחלות קדומים, בימי חמישי. עובדים שכירים נאלצים לבקש ימי חופשה על-מנת לעמוד בדרישה זו.

ככלל, רק מי ששמו מופיע על תעודת הירושה רשאי להגיש בקשה. בן יכול להגיש בקשה לפי מסמכי הירושה של אביו, אולם על-פי רוב אין מאפשרים את הדבר לאחיינים, לאחייניות או לבני-דודים. אנשים שאין בבעלותם אדמה מעבר לגדר/חומה אינם מקבלים לעולם היתרים – למרות שפלסטינים נוהגים לעבוד כמשפחה, כשבני משפחה וחברים מצטרפים אליהם בעונת הקטיף.

מסגרת

הרס התקווה

בכפר עזבת סלמאן, מדרום לקלקיליה, ניתקה הגדר/חומה החל בסוף שנת 2002 את משפחת קוזמאר מרוב אדמותיה הסמוכות לביתה, ובני המשפחה אינם יכולים עוד לעבדן. הצעירים בבני המשפחה לא קיבלו היתרי גישה לאדמות והמרחק מבית המשפחה לשערים ומשם לאדמתם רב מדי עבור בני המשפחה הקשישים, היכולים לקבל היתר.

על-מנת להגיע לאדמתם, הסמוכה לביתם אך נמצאת מצדה השני של הגדר/חומה, על בני המשפחה ללכת במשך שעה עד לשער ולאחר-מכן לצעוד שעה נוספת מן השער אל החלקה – וחוזר חלילה בדרך חזרה. לעיתים עליהם לשאת עמם יבולים, כלי עבודה וציוד כבד אחר.

זמן קצר לפני שנודע להם על הגדר/חומה, השקיעה המשפחה את חסכוניותה במשק, על-מנת ליעל אותו ולהגביר את תפוקתו. המשפחה בנתה מערכת השקיה מתוחכמת וחממות, אשר נהרסו בחלקן על-מנת לפנות מקום לגדר/חומה.

המשפחה מחתה בפני הרשויות ועתרה לבתי-המשפט, אך ללא הצלחה. כעת הם חשים שאין להם שום סיכויים לעתיד. כמו במקומות אחרים, הגדר/חומה נבנתה בתוך הגדה המערבית על-מנת להקיף התנחלות – אורנית – ושטח נוסף סביבה, המיועד להרחבתה בעתיד. הכפר עזבת סלמאן איבד את רוב אדמותיו כאשר הוקמה ההתנחלות אורנית בשנת 1984, וכעת איבד למעשה את רוב מה שנותר.

[סוף מסגרת]

סמוך לקלקיליה, חמישה כפרים פלסטיניים (א-דבעה, ואדי א-רשא, ראס א-טירה, ערב א-רמאדין אל-ג'נובי וערב אבו פרדה) כלואים במובלעת אותה מקיפה הגדר/חומה. תוואי הגדר/חומה נקבע כך על-מנת להקיף את ההתנחלות אלפי מנשה, הנמצאת בתוך הגדה המערבית במרחק של חמישה קילומטרים מן הקו הירוק, וכן שטח קרקע נרחב סביבה בו מתוכננת הרחבה ניכרת של ההתנחלות.

למעלה מ-1,000 פלסטיניים חיים בחמישה כפרים הנתונים למעשה במצור. בתי-הספר, המרפאות ואדמותיהם החקלאיות נמצאים כולם מחוץ למובלעת. הם נדרשים להיתרים על-מנת להמשיך ולגור בבתיהם, היתרים כדי לצאת מן המובלעת לשאר הגדה המערבית ולחזור לביתם והיתרים כדי לצאת מן המובלעת במכונית. התושבים וכל סחורה שהם מביאים עמם נבדקים על-ידי חיילים ישראלים בשערים. לעיתים קרובות אין החיילים מתירים להכניס סחורות מסוימות, כגון מכלי גז לבישול. התושבים נדרשים להיתרים גם כדי לקבל מבקרים פלסטיניים, ואת אלה קשה או בלתי-אפשרי לקבל. אפילו אמבולנסים אינם מורשים להיכנס ללא אישור מראש מהצבא הישראלי. היתרים נדרשים גם על-מנת לבנות בתים, אולם את אלה כמעט לא ניתן לקבל. בתים מסוימים נהרסו ומעל אחרים מאיימת חרב ההריסה כיוון שנבנו – לפני הקמת הגדר/חומה – ללא היתרים, שלמשפחות אין שום סיכוי לקבלם.

לאחר מאבק משפטי ממושך, הורה בג"ץ בחודש ספטמבר 2005 למדינה לשנות את תוואי הגדר באזור זה על-מנת לצמצם את השפעתה השלילית על הפלסטיניים החיים בכפרים סמוכים. על-פי תוכנית חדשה לתוואי מתוקן, שלושה מחמשת הכפרים (א-דבעי, ואדי א-רשא, וראס א-טירה) לא ייכלאו עוד בתוך המובלעת. עם זאת, עד היום נותר תוואי הגדר/חומה ללא שינוי. גם אם ישונה תוואי הגדר/חומה כפי שהוצע, יאלצו תושבי הכפרים הפלסטיניים שיוותרו בתוך המובלעת לעזוב את בתיהם בסופו של דבר, שכן תנאי חיים כאלה אינם בני-קיימא.

בית הדין הבינלאומי לצדק (ICJ) בחן את נושא הקמת הגדר/חומה על-ידי ישראל בתוך הגדה המערבית הכבושה. בחודש יולי 2004 הגיע בית הדין למסקנה כי אמצעי זה מפר את המשפט הבינלאומי. בחוות הדעת המייעצת שלו, קבע בית הדין כי חובה על ישראל להפסיק את הקמת הגדר/חומה בתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים, לפרק את הקטעים שכבר נבנו שם, ולספק פיצויים פלסטיניים שנפגעו מן הבנייה.¹⁹ ממשלת ישראל דחתה את המלצות בית הדין הבינלאומי לצדק.

¹⁹ חוות הדעת המייעצת ניתנה ב-9.7.2004, "ההשלכות המשפטיות של בניית החומה בשטח הפלסטיני הכבוש", ב-
<http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/imwp/imwpframe.htm>

הפיכתה של בקעת הירדן למובלעת

מאז חודש מאי 2005 הטיל הצבא הישראלי הגבלות הולכות וגוברות על הגישה לבקעת הירדן (חלקה המזרחי של הגדה המערבית), ובכך הפך למעשה אזור נרחב זה של קרקע פורייה למובלעת. בשל הטופוגרפיה של בקעת הירדן, דרכים ספורות בלבד מובילות אליה משאר הגדה המערבית, ועל כולן חולשים מחסומי הצבא הישראלי. תעלות ותלוליות עפר נוספו על-מנת לסגור את האזור באופן הרמטי אפילו יותר.

כיום נדרשים היתרים מיוחדים על-מנת להגיע לבקעת הירדן, ואותם יכולים לקבל רק פלסטינים היכולים להוכיח שהם מתגוררים בה, שיש בבעלותם קרקעות בשטחה או שהם עובדים בה. מי שרשום כתושב אזור אחר בגדה המערבית אינו מורשה לעבור במחסום, והוא חשוף להטרדות ומגורש מן האזור. זהו גם גורלם של אנשים שחיו ועבדו באזור במשך שנים.

מאג'ידה פאווי, אם לשבעה ילדים שהגדול בהם בן 15, גרה בכפר עין אל-בידא שבצפון בקעת הירדן. פאווי סיפרה לאמנסטי אינטרנשיונל כי בחודש פברואר 2006 באו חיילים ישראלים לביתה בערב ולקחו אותה ואת ילדיה לצדו השני של המחסום. פאווי חיה בבקעת הירדן מזה שנים, אולם לא החליפה את כתובתה בתעודת הזהות שלה. בסופו של דבר, הצליחה המשפחה לחזור לביתה ופאווי הצליחה לשנות את הרישום בתעודת הזהות שלה, כיוון שעלה בידה להוכיח כי היא מתגוררת מזה זמן רב בבקעת הירדן. אפשרות זו אינה קיימת עבור אנשים שבאו זה מקרוב לגור באזור.

אנשים שבבעלותם אדמות בבקעת הירדן או כאלה שעבדו או חיו בה, נהגו לבלות את החודשים החמים ביותר של השנה מחוץ לאזור, לרוב בשכם או בכפרים הסמוכים, שם רשומים רבים מהם כתושבים.

החקלאים הסתמכו לעיתים קרובות על עובדים עונתיים שהגיעו מחוץ לבקעת הירדן, ואשר מצדם הסתמכו על העבודה החקלאית העונתית באזור לפרנסת משפחותיהם. ההגבלות החדשות מונעות מפועלים המחפשים עבודה להיכנס לבקעה, כיוון שאין להם שם מקום תעסוקה מוסדר, ואין הם יכולים למצוא מקום כזה משום שאינם נמצאים באזור.

ב-15.12.2006 אימצה העצרת הכללית של האו"ם את החלטה A/ES-10/L.20 על הקמת "מרשם של האו"ם לנזק הנגרם על-ידי הקמת החומה בשטח הפלסטיני הכבוש", כפי שהומלץ על-ידי בית הדין הבינלאומי לצדק בחודש יולי 2004 וכפי שביקש מזכ"ל האו"ם.

על-פי החלטה A/ES-10/L.20 מרשם הנזק ימוקם בווינה שבאוסטריה, יורכב משלושה חברי ועד שטרם מונו, ונועד "לשמש כתיעוד מקיף, בצורה של מסמך כתוב, של הנזק הנגרם לכל הישויות הטבעיות והמשפטיות הנוגעות בדבר כתוצאה מהקמת החומה על-ידי ישראל, הכוח הכובש, בשטח הפלסטיני הכבוש כולל במזרח ירושלים וסביבה". נכון לחודש אפריל 2007, טרם בוצע דבר מכל אלה.

בחוות הדעת המייעצת שלו, ציין בית הדין הבינלאומי לצדק כי על השילומים למחות את השלכות המעשה הבלתי-חוקי ולהשיב את המצב על כנו, לפצות באורח הולם כאשר לא ניתן להשיב את הדברים לקדמותם, ולהעניק פיצוי נוסף במקרה הצורך על אובדן שנגרם ואשר לא כוסה על-ידי השבת הדברים לקדמותם או הפיצויים. בית הדין הבינלאומי לצדק קבע:

"לפיכך מוטלת על ישראל החובה להשיב את הקרקע, המטעים, מטעי הזיתים ושאר נכסי דלא-ניידי אשר נתפסו מכל ישות טבעית או משפטית לצורך הקמת החומה בשטח הפלסטיני הכבוש. במקרה שבו יתברר כי השבת המצב על כנו ממש לא תיתכן, מוטלת על ישראל החובה לפצות את האנשים הנוגעים בדבר על הנזק שספגו. בית הדין סבור כי על ישראל חלה גם החובה לפצות, בהתאם לכללי המשפט הבינלאומי החלים בנושא, את כל הישויות הטבעיות או המשפטיות אשר סבלו מנזק חומרי מכל סוג שהוא כתוצאה מהקמת החומה".

משמעות הדבר היא שבנוסף לסילוק הגדר/חומה מן הקרקע הפלסטינית הכבושה, להשבת מצבו של רכוש שנתפס לקדמותו ולמתן פיצויים וסוגים אחרים של שילומים על נזק פיזי שנגרם, מחובתה של ישראל גם לפצות את הפלסטינים שהושפעו מהקמת הגדר/חומה על אובדן הכנסה כתוצאה מכך.

אולם, אין זה ברור אם נזק לאדמות משותפות של כפרים, לתשתיות אזרחיות, למים, למשאבים טבעיים אחרים ולסביבה נכללו ברשימת ההחזרים של מרשם הנזק.

בעוד הקמתו של מרשם הנזק היא צעד ראשון וחשוב, חשוב גם כי כעת – כחמש שנים לאחר שהנזק כתוצאה מהקמת הגדר/חומה החל להיגרם – יוקמו גם המנגנונים הנחוצים על-מנת לספק תרופה יעילה ופיצויים לעשרות אלפי הפלסטינים אשר הושפעו ויושפעו לרעה מן הגדר/חומה.

3. חסומים מכל עבר

עאדל עומר, בן 21, מת ב-17.2.2007 כשחיילים ישראלים עיכבו את מעברו בשער שבין הכפר עזון עתמה לעיר הסמוכה קלקיליה, לאחר שנפצע בתאונת טרקטור. הכפר מוקף בגדר/חומה, ודרך המוצא היחידה היא שער, הנסגר בשעה 22:00. עומר הגיע למחסום לאחר השעה 22:00 והחיילים לא פתחו את השער במשך למעלה משעה. כשהורשה לעבור היה עדיין בחיים, אך הוא נפטר בטרם הגיעו לבית החולים, רק קילומטרים ספורים מן השער.

[מסגרת]

איסמאעיל סעיד איבראהים א-סיפי, בן 44, נפטר ב-12.12.2006 בדרכו מכפרו תל לבית החולים נבלוס בשכם, מרחק של מספר קילומטרים בלבד. א-סיפי נפטר דקות ספורות לפני שהגיע לבית החולים לאחר שהמכונית שבה נסע נאלצה לנסוע דרך הגבעות בדרך עוקפת, ארוכה ולא סלולה. חיילים ישראלים חסמו את הכביש הראשי ולא אפשרו למונית לעבור, אף על פי שא-סיפי היה מחוסר הכרה ונזקק לטיפול רפואי דחוף. בית החולים בשכם נמצא במרחק של עשר דקות בלבד מן המחסום, אולם הנסיעה בדרך החתחתים שבין הגבעות אורכת למעלה ממחצית השעה.

[סוף מסגרת]

מוות בנסיבות כאלה אינו תופעה חדשה. רולא א-שתייה, למשל, נאלצה ללדת על האדמה, בדרך עפר בסמוך למחסום בית פוריכ. זאת לאחר שחיילים ישראלים סירבו לאפשר לה לעבור במחסום בשעות המוקדמות של הבוקר ב-26.8.2003. בתה התינוקת מתה זמן קצר לאחר מכן. רולא נתקפה צירי לידה והיתה בדרכה לבית החולים בשכם, במרחק של קילומטרים בלבד מביתה. החיילים שאיישו את המחסום התעלמו ממצבה ומצוקתה הגלויה לעין, וכך גם מתחונניו של בעלה. הם לא ביקשו לבדוק את תעודות הזהות שלהם ופשוט הודיעו להם כי לא יוכלו לעבור. רק לאחר שרולא ילדה והתינוקת שלה נפטרה התירו החיילים לה, לבעלה ולבתם המנוחה לעבור במחסום.²⁰

אין לדעת בוודאות אם ניתן היה להציל את עאדל עומר, את בתה התינוקת של רולא א-שתייה ואת הפלסטינים האחרים שמתו בדרכם לבית-החולים לולא עוכבו על-ידי חיילים ישראלים במחסום. מה שידוע בוודאות הוא שיכולים היו להגיע לבית החולים מהר יותר ובכך היו גדלים סיכוייהם לשרוד. ברור גם כי איש מן האנשים הללו לא איים על ביטחונה של ישראל, שכן איש מהם לא ניסה להיכנס לתחומיה. כולם ניסו לנוע בין כפריהם לערים סמוכות, בתוך הגדה המערבית הכבושה.

²⁰ לפרטים נוספים על מקרה זה, ר' דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל, "קונפליקט, כיבוש ופטריארכאליזם: נשים נושאות בנטל" (MDE/15/016/2005).

המחסומים, הסגרים והמכשולים האחרים משבשים את כל תחומי החיים הפלסטיניים, כולל אירועים חברתיים ומשפחתיים חשובים. מוחמד פודה, למשל, לא הצליח להגיע לחתונתו ב- 8.2.2007 לאחר שחיילים ישראלים סירבו לאפשר לו לעבור בשני מחסומים אותם ניסה לחצות יחד עם פמליית החתונה שלו, בדרכם לכפר הסמוך שם אמורה היתה החתונה להיערך. הוא אמר לאמנסטי אינטרנשיונל:

"יצאתי עם קרובי המשפחה שלי מהבית שלי במחנה הפליטים נור א-שמס בטול-כרם, בדרך לחתונה שלי בכפר בית ליד. זה לא רחוק ולא צפינו שום בעיות מיוחדות במחסום בדרך... אבל, כשהגענו למחסום ענבתא, חיילים ישראלים לא נתנו לי ולכמה מקרובי המשפחה הצעירים שלי לעבור. שום צעירים מטול-כרם לא הורשו לעבור. קרוב משפחה שמדבר עברית שוטפת הסביר לחיילים שאנחנו בדרך לחתונה שלי בבית ליד; הם אמרו שאנחנו לא יכולים להגיע לבית ליד. אז החלטנו לנסוע למחסום אחר, ליד הכפר א-ראס. אבל גם שם לא הרשו לי ולחלק מקרובי המשפחה שלי לעבור ואמרו לנו לחזור הביתה לטול-כרם בגלל שלא ירשו לנו להגיע לבית ליד.

"קרוב המשפחה שלי הסביר שוב לחיילים שאנחנו בדרך לחתונה שלי בבית ליד אבל הם סירבו. הם אמרו שאסור לבחורים ולבחורות שהגיל שלהם בין 16 ל-30 לעבור. הנשים הישראליות שמפקחות על המחסומים [מחסום Watch] היו שם ודיברו גם הן עם החיילים אבל זה לא שינה כלום. אחרי שעה קרובי המשפחה האחרים שלי, שהיו צעירים מספיק או מבוגרים מספיק כדי שירשו להם לעבור, נסעו לבית ליד ואני והאחרים נסענו בחזרה לטול-כרם ואז בחזרה למחסום ענבתא. עד אז כבר היה מאוחר ונאלצנו לדחות את החתונה ליום המחרת. בסופו של דבר הצלחתי להגיע לבית ליד על-ידי כך שנסעתי בדרך עוקפת, והתחתנתי".

מחסום Watch – ארגון נשים ישראלי לזכויות האדם – שניגותיו נכחו במחסום א-ראס באותה עת, תיעד את הדברים הבאים:

13: 50: כל האנשים (גברים ונשים) בין הגילים 16 עד 30 שהם תושבי טול-כרם, שכס וגנין והכפרים הסובבים ערים אלה אינם מורשים לעבור דרומה.

14: 44: למחסום מגיעה מכונית עם חתן. החתונה שלו מתקיימת בבית ליד, אבל הוא מטול-כרם והוא צעיר, ואומרים לו שהוא לא יכול לעבור. קרוב משפחה שלו, שגר בטייבה ומדבר עברית שוטפת, מנסה לדבר עם כל החיילים כדי לשכנע אותם לתת לו לעבור.

14: 50: האוטובוס, שבו רק נשים וילדים שעושים את דרכם לחתונה בבית ליד, מגיע לביתן הבדיקה. תעודות הזהות נבדקות. חמש מן הנשים הצעירות, חלקן מלוות בילדים קטנים, הן תושבות טול-כרם והן מצטוות לעזוב את האוטובוס.

14: 59: לא מרשים להם לעבור והם לוקחים מונית בצד השני של הרחוב כדי לחזור הביתה. החתן עדיין לא הורשה לעבור. דודות, דודים וקרובי משפחה אחרים עומדים כולם מסביב ומנסים לחשוב מה לעשות. קרוב המשפחה מטייבה ממשיך ללכת מחייל לחייל ולבקש עזרה.

15: 10: נאמר לחתן שהוא לא יורשה לעבור. הוא עומד בצד.

15: 37: החתן נשלח הביתה.

משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטאריים (OCHA) מתעד את מספר המחסומים והחסימות בגדה המערבית. בחודש מארס 2007 תועדו 549 מחסומים וחסימות. מתוכם, 84 היו מחסומים

מאוישים ו-465 היו חסימות בלתי-מאוישות, כגון שערים נעולים, ערמות עפר או תעלות, ההופכים כבישים לבלתי-עבירים, או קוביות בטון ומכשולים אחרים החוסמים את הגישה לכבישים.²¹

נוסף לכך, סיורי הצבא הישראלי מציבים מדי שנה אלפי מחסומים זמניים, המכונים "מחסומים ניידים", בכבישים שברחבי הגדה המערבית למשך פרקי זמן מוגבלים – החל במחצית השעה ועד למספר שעות. משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטאריים (OCHA) תיעד בחודש פברואר 2007 624 מחסומים ניידים ו-455 בחודש שלפניו. בשנת 2006 תועדו בסך-הכול 7,090 מחסומים כאלה.²²

בשנים האחרונות חלו תנודות במספר המחסומים. במחצית השנייה של שנת 2006, תקופה שבה ההגבלות שמטיל הצבא הישראלי על התנועה היו חמורות פחות מאשר ברוב התקופה שמאז שלהי שנת 2000, היו כ-375 מחסומים וחסימות קבועים, בעוד מספר המחסומים הניידים הנוספים נע בין 260 ל-494 לחודש.²³

[מסגרת שוליים]

מאז כבשה ישראל את הגדה המערבית ורצועת עזה בשנת 1967 הטילו הרשויות הישראליות הגבלות בדרגות משתנות על תנועת הפלסטינים. הגבלות אלה הוחמרו בשנות ה-90 והגיעו לדרגת חומרה חסרת תקדים מאז פרוץ האינתיפאדה בחודש ספטמבר 2000. כתוצאה מן ההגבלות נשללו מהפלסטינים לא רק חופש התנועה שלהם אלא גם זכויות האדם שלהם – ובעיקר זכותם לעבוד ולפרנס את עצמם ואת משפחותיהם וזכותם לבריאות ולחינוך.

[סוף מסגרת]

הצבא הישראלי אף נוהג להכריז על "סגר כללי" בשטחים הכבושים, לרוב לרגל חגים ישראליים לאומיים או דתיים. כאשר מוטל סגר כללי כזה, נאסר כליל מעבר של פלסטינים במחסומים המובילים למזרח ירושלים ולישראל, כמו גם במחסומים בין אזורים פלסטינים הסמוכים לישראל, למעט במקרי חירום. אולם כאשר המחסומים סגורים מתקשים פלסטינים ליצור קשר עם גורמי הצבא הרלוונטיים על-מנת להודיע להם על מקרה חירום ולקבל אישור לעבור, והדבר דורש זמן רב.

[מסגרת שוליים]

הודעות של הצבא הישראלי, מארס 2007,

הטלת סגר כללי על שטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה במהלך חג פורים תשס"ז

יום שישי, י"ב אדר התשס"ז, 2 מרץ 2007, 15:00

²¹ דו"ח מס' 34, "יישום ההסכם על תנועה וגישה" (21 בפברואר עד 6 במארס 2007), שפורסם על-ידי משרד האו"ם לתיאום עניינים הומניטאריים (OCHA), 14 במארס 2007, בכתובת: http://www.ochaopt.org/documents/AMA_34.pdf

²² מתוך טבלאות מידע מקוצר של משרד האו"ם לעניינים הומניטאריים (OCHA) מחודש מארס 2007, ב: http://www.ochaopt.org/documents/OCHA_oPt_PoC_MonthlyTablesFeb07.pdf. נצפה ב-26.4.07.

²³ טבלאות מידע מקוצר של משרד האו"ם לעניינים הומניטאריים (OCHA), שם.

על פי החלטת הדרג המדיני ובהתאם להערכת המצב, יוטל סגר כללי על שטחי יהודה, שומרון ורצועת עזה, החל מהלילה, 2 במרץ 2007, י"ב באדר תשס"ז, ובמהלך חג פורים. הסרת הסגר תבוצע לאחר הערכת מצב נוספת.

יום שני, ט"ו אדר התשס"ז, 5 מרץ 2007, 22: 35

הסגר הכללי שהוטל על שטחי רצועת עזה ויהודה ושומרון במהלך חג פורים יוסר הלילה בחצות לאחר הערכת מצב ביטחונית.

הודעה ראשונה: www1.idf.il/DOVER/site/mainpage.asp?sl=EN&id=7&clr=1&docid=62057.EN

הודעה שנייה: www1.idf.il/DOVER/site/mainpage.asp?sl=EN&id=7&clr=1&docid=62082.EN

[סוף מסגרת]

ניווט במבוך של חסימות

"אני מבקר את המשפחה שלי רק לעיתים רחוקות, בגלל שלוקח לי כמה שעות להגיע לכפר שבו הם גרים, ליד ג'נין, בצפון הגדה המערבית, ואז שוב כמה שעות לחזור לרמאללה, שבה אני גר. אם לא היו שום מחסומים וכבישים חסומים והיינו יכולים לנסוע בכביש הראשי כל הדרך, זה היה לוקח קצת יותר משעה. אבל זה לוקח ארבע, חמש ואפילו שבע שעות. זה תלוי ביום, אבל זה אף פעם לא לוקח כמו שזה צריך לקחת, אפילו לא מתקרב לזה. הנסיעה קשה במיוחד בדרך חזרה בדרך-כלל, בגלל שהתנועה מצפון הגדה המערבית לאזור שמדרום לשכם מוגבלת מאוד ולעיתים אסורה לגמרי. בעיקר לגברים [ולנערים] מתחת לגיל 30 או 35 או אפילו 40; לפעמים התנועה אסורה גם על נשים; זה תלוי ביום.

"אני רשום כתושב רמאללה ואני מעל גיל 30, אז זה הרבה יותר קל עבורי ובתיאוריה צריכים היו להרשות לי לעבור, לפחות רוב הזמן. אבל בפועל, זה לא כל-כך קל. קודם כל אין לי מכונית ולא קל למצוא מונית שירות שכל הנוסעים בה עונים על הדרישות. בנוסף לכך, אפילו אלה שמורשים לעבור מצפון לאזור שמדרום לצומת זעתרה (תפוח) צריכים בדרך כלל לחכות הרבה זמן וזה יכול לקחת שעות לעבור במחסום.

"אז בדרך כלל, כשאני מבקר את המשפחה שלי, אני יוצא בערך בשעה 02:00 או 03:00 כדי לחזור לרמאללה, בגלל שבשעה מוקדמת כזו יש פחות סיכויים שיהיו מחסומים ניידיים. מונית השירות מתרחקת מהדרכים הראשיות ונוסעת בשבילים כפריים צרים ולא סלולים והנסיעה בהם איטית מאד. לפעמים בנקודה מסוימת המונית יורדת אפילו מהדרכים הצרות הללו וחוטכת דרך השדות באורות כבויים, כדי שלא יראו אותה מהעמדות הישראליות ממרחק.

"החלק הקשה ביותר הוא לעבור את החלק הדרומי של צומת זעתרה. אחר-כך, משם לרמאללה, זה קל יותר.

"בכל מה שקשור לאישורים לנסוע בתוך הגדה המערבית, המצב מבלבל. הרבה אנשים לא מקבלים אישורים ולא מבקשים אותם. לאחרים, שהגישו בקשות במת"ק [מנהלת תיאום וקישור] בסאלם, אמר הצבא הישראלי שהם לא יכולים לקבל אישור או שהם לא זקוקים לו; אבל אז כשהם מנסים לעבור דרך מחסומים כדי לנסוע דרומית לשכם לא מאפשרים להם לעבור ואומרים להם שהם צריכים אישור".

עובד בארגון לזכויות האדם הגר ברמאללה.²⁴

4. התנחלויות ישראליות – הגורם להגבלות

מאז ראשית הכיבוש הישראלי בשנת 1967, הוקמו בגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, כ-135 התנחלויות המוכרות רשמית, וכ-100 "מאחזי" התנחלות (שאינם מוכרים רשמית אך זוכים לחסות המדינה וממומנים על-ידי משרדים ממשלתיים), תוך הפרה של המשפט הבינלאומי ובניגוד להחלטות האו"ם. מספר המתנחלים עומד על כ-450,000, מתוכם כ-200,000 החיים בהתנחלויות בתוך מזרח ירושלים וסביבה. בהתנחלויות מסוימות חיים פחות מ-100 תושבים.

²⁴ לפרטים נוספים על התעללויות תכופות של חיילים ישראלים בפלסטינים הנוסעים מג'נין דרומה לכיוון רמאללה, ר' גם "בצלם":

http://www.btselem.org/english/Beating_and_Abuse/20060907_beating_and_abuse_at_Ramin_plain.as

p. נצפה ב-26.4.07.

באחרות, כמו אריאל, מעלה אדומים ופסגת זאב, חיים 15,000 עד 30,000 תושבים, והן הפכו לעיירות מבוססות היטב הנהנות ממשאבים רבים.²⁵

הקמת ההתנחלויות בגדה המערבית מפרה את המשפט ההומניטארי הבינלאומי ואת כללי היסוד של זכויות האדם, כולל האיסור על אפליה המעוגן באמנות בינלאומיות שישראל קיבלה על עצמה והתחייבה לקיימן.

מדיניות ההתנחלות הישראלית בשטחים הפלסטיניים הכבושים מאופיינית באפליה על בסיס לאום, מוצא אתני ודת. ההתנחלויות נועדו ליהודים בלבד, הזכאים לאזרחות ישראלית ולהגנת החוק הישראלי. זאת אפילו כאשר מדובר ביהודים שהיגרו ממדינות אחרות ואשר עברו לגור בהתנחלויות בשטחים הפלסטיניים הכבושים מבלי שהתגוררו במדינת ישראל כלל. פלסטינים, הכפופים לחוק הצבאי ולא לחוק הישראלי, אינם מורשים להיכנס להתנחלויות, להתקרב אליהן ולהשתמש בכבישי המתנחלים, ולפיכך הם מוגבלים בתנועתם. המתנחלים זוכים גם להטבות ניכרות, כספיות ואחרות, ומורשים לנצל את הקרקע והמשאבים הטבעיים השייכים לאוכלוסייה הפלסטינית.

להפקעה הבלתי-חוקית של קרקע פלסטינית לטובת התנחלויות וכבישים "עוקפים" ולהפקעת משאבים בעלי חשיבות מוכרעת כמו מים נודעה השפעה הרסנית על האוכלוסייה הפלסטינית המקומית. זאת, בין היתר, בכל הנוגע לזכותה לרמת חיים נאותה, למזון, למים ולדיוור נאותים, לרמת הבריאות הגבוהה ביותר שניתן להשיגה, לחינוך ולעבודה.

מיקומן של ההתנחלויות בגדה המערבית ושל הכבישים המקשרים ביניהן (כבישים "עוקפים" שעל הפלסטינים נאסר לא פעם להשתמש בהם) הוא הקובע את מיקום המחסומים והחסימות, המגבילים כל-כך את תנועת הפלסטינים בגדה המערבית. כיוון שההתנחלויות והכבישים ה"עוקפים" הוסיפו להתרבות ולהתפשט בגדה המערבית, התרבו והתפשטו גם האזורים אליהם נאסרה כניסתם של פלסטינים. מיקומן של ההתנחלויות מונע את הרציפות הטריטוריאלית בין הקהילות הפלסטיניות באזורים שונים של הגדה המערבית.

[מסגרת]

ירוק לעצור, צהוב לנסוע

המסע בן 100 הקילומטרים מאזור חברון שבדרום הגדה המערבית לאזור שכס שבצפונה לוקח למתנחלים פחות משעתיים במכונית. לפלסטינים הוא יכול לקחת רוב היום – כאשר הוא מתאפשר.

אפילו לפלסטינים העומדים בקריטריונים שקבע הצבא הישראלי – כגון גיל, אישור "ביטחוני", מקום מגורים ומטרת הנסיעה – אסור לנסוע ברוב הכבישים הראשיים בגדה המערבית. אלה שמורים למתנחלים בלבד, שאת מכוניותיהם קל לזהות על-פי לוחיות הזיהוי הצהובות. כלי-רכב פלסטיניים נושאים לוחיות זיהוי ירוקות.

פלסטינים נאלצים לערוך עיקופים גדולים, ולנסוע בדרכים צדדיות העוברות בגבעות, שרובן בלתי-סלולות. עליהם להמתין במחסומי הצבא הישראלי, ובסופו של דבר ייתכן שלא יורשו לעבור. שעות הפתיחה משתנות ממחסום אחד למשנהו, ורבים סגורים בלילה. מחסומים נסגרים לעיתים קרובות באורח בלתי-צפוי במשך היום ולפרקי זמן בלתי-מוגדרים. החיילים המאיישים

²⁵ באמצע שנת 2005 פורקו ארבע התנחלויות קטנות בצפון הגדה המערבית במסגרת "תוכנית ההתנתקות" של ישראל, שבמוקדה פירוקן של 16 התנחלויות ברצועת עזה, והיערכות מחדש של הכוחות הישראליים שהיו בתוך רצועת עזה. הסיבה העיקרית לפירוק ארבע התנחלויות היתה מיקומן המבודד והלא מעשי, אשר הגביל את פוטנציאל ההרחבה שלהן. ישראלים שחיו בשתיים מן ההתנחלויות הללו הביעו בפומבי את רצונם לעזוב.

את המחסומים אינם מודיעים לפלסטינים הממתינים בהם מתי ישוב ויפתח המחסום, ובכך מקשים עליהם לדעת אם ההמתנה כדאית.

מתנחלים נתקלים רק במחסומים מועטים בנסיעתם בגדה המערבית וכאשר הם מגיעים אליהם, הם מורשים לעבור מבלי שיידרשו להמתין ומבלי שמסמכיהם וכלי-הרכב שלהם ייבדקו.

[סוף מסגרת]

כביש 60, הכביש הראשי מדרום לצפון, העובר במרכז הגדה המערבית ודרך הערים העיקריות מיטא וחברון שבדרום ועד ג'נין שבצפון, מוגבל בנסיעה עבור פלסטינים שכן הוא משמש גם מתנחלים. קטעים מסוימים של הכביש נסגרים לחלוטין בפני פלסטינים לעיתים מזומנות. לכ-60,000 פלסטינים החיים ב-16 כפרים הממוקמים לאורך קטע קצר של כביש 60 מדרום לחברון למשל, אסורה הגישה לכביש זה בכלי-רכב כבר שנים, כיוון שהצבא הישראלי חסם את הכניסות לכביש. בחודש פברואר 2007 פנתה האגודה לזכויות האזרח בישראל לשר הביטחון הישראלי בדרישה לבחון את חוקיות אמצעים אלה.

התנועה מכפרים פלסטיניים רבים השוכנים משני צדי הקטע בן 50 הקילומטרים של כביש 60 המקשר בין שתי הערים המרכזיות רמאללה ושכם, ואליהם, מוגבלת בדומה לכך, גם הפעם בשל הקרבה להתנחלויות.

כביש 443, הכביש הראשי המקשר בין העיר רמאללה לכפרים פלסטיניים שמדרום-מערב לה, מוגבל לשימוש זה זמן רב מכיוון שמתנחלים משתמשים בו. בחודש מארס 2007 עתרה האגודה לזכויות האזרח בישראל לבג"ץ בדרישה לסלק את החסימות המונעות משישה כפרים פלסטיניים גישה לכביש 443.²⁶

ככל שההתנחלויות והכבישים ה"עוקפים" קרובים יותר לערים ולכפרים פלסטיניים, כך חמורות יותר ההגבלות. הגבלות חמורות ביותר מדרום לשכם מוטלות, על המעבר בצומת בו מצטלבים כביש 60 וכביש 505 העובר ממזרח למערב, ואשר משמש גם מתנחלים. לפלסטינים אסור לעבור בצומת זה על-פי רוב. ההגבלות נעות מדרישה להצטייד בהיתר ועד לאיסור מוחלט החל על קבוצות גיל מסוימות, לרוב על גברים ונערים מגיל 16 ועד גיל 30 או 35, או על תושבי אזורים מסוימים – לרוב תושבי צפון הגדה המערבית. לעיתים נסגר הצומת לחלוטין בפני פלסטינים.

האזור הכולל את שכם ואת שני מחנות הפליטים ומספר כפרים סביבה, שבו מתגוררים למעלה מ-200,000 פלסטינים, מוקף בהתנחלויות. כיוון שכך, תנועת הפלסטינים באזור מוגבלת מאוד, והחיים הכלכליים שתססו בעבר בשכם שותקו למעשה.

אזורים שבהם כפרים פלסטיניים מוקפים בהתנחלויות, בכבישים "עוקפים" ובגדרות שהוקמו בסמוך להם, הוכרזו כ"שטחים צבאיים סגורים". הגישה למובלעות אלה מותרת רק לאנשים הרשומים כתושביהן. משמעות הדבר היא כי תושבים פלסטינים נדרשים להצטייד בהיתרים מיוחדים על-מנת להמשיך לגור בבתיהם שלהם, ועל-מנת לצאת ממובלעות אלה ולשוב אליהן, לעיתים קרובות מותר להם לעשות זאת רק ברגל ובזמנים מוגדרים. רבים מן האזורים הסמוכים להתנחלויות חסומים בפועל בפני פלסטינים, אף על פי שלא הוכרזו רשמית כשטחים צבאיים סגורים.

באמצעות הקמת רשת של התנחלויות ורשת של כבישים "עוקפים" הסובבת את כל הערים והכפרים הפלסטיניים, מונעת ישראל את קיומו של רצף פלסטיני טריטוריאלי בגדה המערבית, מגבילה את גידול הערים והכפרים הפלסטיניים ומבטיחה שליטה אפקטיבית בכל הגדה המערבית – ובחיהם של למעלה משני מליון פלסטינים הגרים בה.

²⁶ ר' <http://www.acri.org.il/hebrew-acri/engine/story.asp?id=1479>

"הזדמנות היסטורית"

לראשונה בהיסטוריה יהודים יכולים לקנות את יהודה ושומרון. 99% מהערבים חיים באזורים בגושים ב-42% מהשטח. לכן, די אם נקנה מהאוכלוסייה הערבית ביהודה ושומרון אחוז אחד מהאדמות, כדי שיהודים יוכלו לשוב ולתבוע לעצמם 58% מן הקרקע. כשאלו המכונים פלסטינים יוגבלו לקנטונים, תיוותר להם האפשרות למכור ולמצוא חיים טובים יותר במקום אחר".²⁷

אתר ארגון המתנחלים

5. "מאחזים" בחסות המדינה

בנוסף על 135 ההתנחלויות המוכרות רשמית, הוקמו ביהודה ושומרון כ-100 התנחלויות בגדלים שונים, והרשויות הישראליות קיבלו אותן בהסכמה שבשתיקה במקום להעניק להן אישור רשמי. אלה מכונות על-פי רוב "מאחזים", ולמעלה ממחציתן הוקמו בשש השנים האחרונות. אף ש"מאחזים" אלה הוקמו ללא אישור, הצבא הישראלי מספק להם הגנה בכל שעות היממה ורבות מהן הורשו להתחבר לרשתות החשמל, הטלפון והמים ולסלול דרכים המקשרות אותן לכבישים ראשיים ולהתנחלויות אחרות. רבות מן ההתנחלויות המוכרות רשמית החלו את דרכן כ"מאחזים" לא מאושרים, אך מאוחר יותר הוענק להן מעמד רשמי. אחרות החלו כמוסדות ללימודי דת או כבסיסי צבא.

במסגרת תוכנית השלום "מפת הדרכים" משנת 2003, שזכתה לחסות בינלאומית, ממשלת ישראל הבטיחה שוב ושוב לפרק ולפנות את כל ה"מאחזים" הבלתי מאושרים שהוקמו מאז שנת 2001. אולם, דבר לא נעשה, למעט מספר ניסיונות לפנות "מאחזים" שבוצעו בחוסר התלהבות ניכר, כשלעיתים מזומנות הוקמו ה"מאחזים" מחדש זמן קצר לאחר-מכן. בינתיים, נמשכה הקמתם של "מאחזים" חדשים, על אדמה פלסטינית שהופקעה באורח בלתי-חוקי.

בשנת 2004 הסמיך ראש הממשלה דאז, אריאל שרון, את עו"ד טליה ששון, לשעבר מפרקליטות המדינה, להכין דו"ח על ה"מאחזים" בשטחים הפלסטיניים הכבושים. תקציר של הדו"ח שהכינה הוצג לציבור הרחב בחודש מארס 2005. עו"ד ששון מצאה כי רשויות המדינה מעורבות באורח בלתי-חוקי בהקמת ה"מאחזים" הבלתי-חוקיים, כי ראיות הוסתרו וכי החוק לא נאכף. שנתיים לאחר מכן, נראה כי כמעט לא השתנה דבר, וה"מאחזים" ממשיכים לצוץ בזה אחר זה. לאחרונה מונה לתפקיד סגן ראש הממשלה אדם שלקח חלק בהקמת ה"מאחזים" בעת שמילא תפקיד רשמי.

²⁷ ר' <http://yesha.homestead.com/buyshomron.html> נצפה ב-26.4.07.

מתוך דו"ח ה"מאחזים" של עו"ד טליה ששון²⁸

כבר בבירור הראשוני שערכתי הגעתי למסקנה כי הרשויות הרלוונטיות המרכזיות המעורבות בנושא המאחזים הבלתי מורשים הן משרד הביטחון וצה"ל כולל המנהל האזרחי; משרד הבינוי והשיכון; החטיבה להתיישבות של ההסתדרות הציונית; משרד הפנים... אך ישנם מעורבים נוספים בהקמת המאחזים הבלתי מורשים, בהן המועצות האזוריות באיו"ש וכן משרדי ממשלה נוספים...

חלקה של האינפורמציה הוא נגיש לברור, אך חלק נכבד ממנה אינו גלוי לעין...

למעשה תופעת המאחזים הבלתי מורשים היא המשך מפעל ההתנחלות בשטחים... מספר ניכר של מאחזים הוקמו במעורבות רשויות ציבוריות וגופי מדינה...

החטיבה להתיישבות הקימה מאחזים בלתי מורשים תוך התעלמות מהצורך בתכנון תוכנית מפורטת בת תוקף וזאת שלא באקראי אלא כשיטת עבודה.

משרד הבינוי והשיכון יצר בשנת 2001 סעיף תקציבי מיוחד בשם "פתוח כללי שונות" והשתמש בו למימון הסיוע למאחזים בלתי מורשים. סעיף תקציבי זה עמד בשנת 2001 על 17,000,000 ₪. בשנת 2002 עמד על 34,000,000 ₪. לא נקבעו כל קריטריונים לשימוש בכספים אלה, ואין שקיפות ציבורית לגבי יעדי התקציב והשימוש שנעשה בו.

מזה שנים שלא ניתנת הנחית שרי הביטחון לביצוע צווי הריסה, למעט במקרים בודדים.

עוזר שר הביטחון להתיישבות מאשר לרשויות המדינה כי מאחזים בלתי מורשים הם יישובים הזכאים לסמל ישוב (משמעות הדבר – זכאים לתקצוב משרד הפנים לרשויות המקומיות).

שלוש סיבות מרכזיות אני רואה לכשל באכיפת החוק בשטחים בקשר למאחזים הבלתי מורשים:

א. מעורבות שלא כדין של רשויות מדינה, עובדי מדינה, ורשויות ציבוריות בהקמת המאחזים הבלתי מורשים.

ב. אכיפת חוק בלתי אפקטיבית.

ג. העדר חקיקה מתאימה וכלים משפטיים הולמים לטיפול בהקמת המאחזים הבלתי מורשים.

נראה על כן כי הפרת החוק הפכה ממוסדת ומוסדית. אין לנו עניין עם עברייני או קבוצת עבריינים הפועלים בניגוד לחוק. התמונה הנגלית לעין המתבונן היא הפרת חוק בוטה על ידי רשויות מדינה מסוימות, רשויות ציבוריות, מועצות אזוריות באיו"ש ומתנחלים, הכול תוך הצגת מראית עין כאילו יש כאן מערכת מוסדית מסודרת הפועלת כחוק.

מצב דברים זה משרד מסר לצה"ל, לחייליו, למפקדיו. למשטרת ישראל ולשוטריה. לציבור המתנחלים בפרט ולציבור בכלל.

המסר הוא שמעשי ההתנחלות במאחזים הבלתי מורשים, על אף שאינם חוקיים, הם מעשה ציוני, ולכן יפה לו העלמת העין, הקריצה, המסר הכפול.

[כל ההדגשות שלנו]

²⁸ הדו"ח המלא טרם פורסם. התקציר זמין להורדה באתר משרד החוץ הישראלי, בכתובת:

ההתנחלויות בשטחים הפלסטיניים הכבושים מהוות מזה זמן רב מוקדי מתח והעימותים בין מתנחלים לפלסטינים מקומיים היו תכופים. התפשטות ההתנחלויות והכבישים ה"עוקפים" ב-15 השנים האחרונות הביאה להתרבות מהירה של מוקדי מתח אלה.

הפלסטינים מאבדים עוד ועוד משטחיהם החקלאיים הפוריים ביותר ורבים ממקורות המים שלהם, המופקעים על-ידי ישראל לטובת ההתנחלויות הישראליות. אין להם עוד גישה לשוק העבודה הישראלי, עליו הסתמכו במידה רבה בעבר. שליטתה של ישראל בתנועתם ובמשאביהם פוגעת קשות בהזדמנויות שלהם לפיתוח כלכלי. ההשפעה המשולבת מביאה לעוני וייאוש הולכים וגוברים בשטחים הכבושים.

[מסגרת]

מאחז חרשה: בלתי-מאושר אך זוכה לתמיכת המדינה

בספטמבר 2005 עתרה תנועת שלום עכשיו לבג"ץ בדרישה להורות לצבא לפרק את "מאחז" חרשה, מצפון לרמאללה, בגדה המערבית. בג"ץ טרם נתן את הכרעתו בנושא. במהלך דיון שהתקיים בעתירה בחודש מארס 2007, ביקש עורך-הדין המייצג את המתנחלים להעניק ל"מאחז" הכרה רשמית והיתרי בנייה. לטענת עורך הדין: "ישראל על שלל זרועותיה ומוסדותיה נטלה חלק פעיל ביותר בהקמת בתי היישוב" – ובייחוד באמצעות הקצאת כספים על-ידי משרד השיכון לצורך בניית תשתיות ב"מאחז" (600,000 ₪ - כ-143,000 \$ ארה"ב - בשנת 1999, 500,000 ₪ בשנת 2001 ו-650,000 ₪ בשנת 2002); ובאמצעות הכנת תוכנית מתאר על-ידי המשרד בשנת 2004 עבור ה"מאחז", כולל בתי ספר. המדינה אף בנתה במקום תחנת שירות מטאורולוגית. המתנחלים הגישו לבית המשפט מכתבים שקיבלו מן המועצה האזורית בנימין (המאגדת את ההתנחלויות הסמוכות), מחודש מאי 2002, המתירים למתנחלים להתחיל בבנייתן של כ-25 יחידות דיוור.²⁹

בדו"ח שהכינה טליה ששון (ר' לעיל) צוין כי "מאחז" חרשה הוקם בשנת 1995 ללא אישור מהרשויות השתמש בקרקע או לבנות מבנה כלשהו; כי משרד השיכון הקצה 1,560,000 (\$372,000 ארה"ב) למימון בניית תשתיות ו-100,000 ₪ להקמת מבני ציבור; כי הרשויות הישראליות אישרו את חיבור ה"מאחז" לרשת החשמל, כאשר המים מסופקים על-ידי ההתנחלות הסמוכה טלמון; וכי הקמת המקווה אושרה על-ידי אפרים סנה, כיום סגן שר הביטחון.

[סוף מסגרת]

6. עד עפר: הרס בתיהם של פלסטינים

ישראל אינה מתירה לפלסטינים לבנות מבנים מחוץ לערים המרכזיות או מחוץ לגבולות האזורים הבנויים בכפרים. הצבא הישראלי הורס לעיתים מזומנות בתים ונכסים שבנו פלסטינים על אדמתם שלהם ברחבי הגדה המערבית, בתוך כפרים וסביבם. בששת החודשים האחרונים לבדם הרס הצבא הישראלי באמצעות דחפורים את בתיהן של עשרות משפחות פלסטיניות ואת מכלאות בעלי החיים שלהן. זאת, בין היתר, בכפרים אל-פונדוק, חגיה, גיינסאפוט וחארס (באזורים סלפית וקלקיליה); קואויס, אימנזיל, אום אל-ח'יר וכפרים סמוכים אחרים (דרום הר חברון);

[http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Law/Legal+Issues+and+Rulings/Summary+of+Opinion+Co](http://www.mfa.gov.il/MFA/Government/Law/Legal+Issues+and+Rulings/Summary+of+Opinion+Concerning+Unauthorized+Outposts+-+Talya+Sason+Adv.htm#background)
ncerning+Unauthorized+Outposts+-+Talya+Sason+Adv.htm#background, נצפה לאחרונה ב-26.4.2007, או,
בנוסח העברי, בכתובת: <http://www.nrg.co.il/images/stuff/news/sason.doc>. נצפה לאחרונה ב-26.4.2007.

²⁹ "לראשונה: תושבי מאחז מעלים אפשרות לפינוי-פיצוי", מאת נדב שרגאי, "הארץ", 23.3.07, בכתובת:
[http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArt.jhtml?itemNo=841260&contrassID=1&subContrassID=0](http://www.haaretz.co.il/hasite/pages/ShArt.jhtml?itemNo=841260&contrassID=1&subContrassID=0&sbSubContrassID=0)
&sbSubContrassID=0. נצפה ב-26.4.07.

וסוואחרת, נועמאן ואל-ולגיה (באזור בית-לחם ומזרח ירושלים). על אלפי פלסטינים אחרים מרחפת סכנה של הרס בתיהם ופינוי כפוי, ללא הודעה נאותה, ללא הליך משפטי הוגן (כולל הזדמנות לערער על צו הפינוי או ההריסה), ללא פיצויים וללא הבטחת מקום מגורים חלופי נאות.

הרס בתים וחיים

"כשהגענו לכפר אל-פונדוק שבאזור סלפית, תוצאות הריסת הבית הראשון כבר ניכרו לעין. משפחה עמדה על ערימת חורבות, דוממת והמומה. הריסת הבית השני בדיוק החלה, ודחפורי הקטרפילר והוולוו נגסו לתוך הקומה העליונה של הבית שעמד מוכן כמעט. המשפחה, ששניים מבניה הוחזקו כפותים באזיקים במהלך כל ההריסה, היתה חסרת אונים במצב זה. בתוך שעה, שנים של עבודה וכסף ירדו לטמיון בגלל הצבא הישראלי.

"מבלי להתמהמה, הדחפורים והצבא נכנסו לאתר ההריסה השלישי, מבנה חקלאי. ברור היה שהושקע פה כסף ואין ספק שפיות רבים היו תלויים בהכנסה.

"ההריסה הרביעית התבצעה בכפר הסמוך ח'גיה. למשפחה היו מסמכים אצל עורך הדין, והם קיוו שאלה ימנעו את ההריסה... התקשרנו לכל מי שיכול היה להשיג קצת זמן. הצפוי הוא שהתרחש. הצבא לא הסכים לחכות למסמכים וההריסה החלה. לקח שעתיים להרוס מבנה רב קומתי זה עד היסוד..."

"למחרת בבוקר, ב-23 בנובמבר, אמורות היו להתבצע הריסות בתים נוספות בכפר קראוות בני חסאן. הגענו זמן קצר לאחר מכן, אבל הדחפורים והצבא כבר נסעו לדרכם, והשאירו מאחוריהם הרס נוסף: משפחה, כולל שבעה ילדים בגילים שלוש עד 14, שנותרה חסרת בית. המשפחה עברה לבסוף לביתה רק חודשיים קודם לכן לאחר שלוש שנות בנייה והרבה שנות חסכון,..."

"באותו בוקר, 23 בנובמבר, בכיפל חארס, נהרסו מתקן לרחיצת מכוניות ומוסך. העסק, שבו היו שותפות שלוש משפחות, פעל במשך שש שנים. הבעלים אמרו כי לא קיבלו שום אזהרה מוקדמת".

קטעים מעדותה של חברת שירות הנשים הבינלאומי לשלום (IWPS), בכתובת: www.iwps-pal.org/en/article/php?id=993

את המדיניות האוסרת על פלסטינים לבנות מחוץ לגבולות האזורים הבנויים מבססת ישראל על חוקים ירדניים מיושנים. אלה אינם עולים כלל וכלל בקנה אחד עם המשפט הבינלאומי לזכויות האדם ועם הסטנדרטים הבינלאומיים לזכויות האדם, וברור שאינם תואמים עוד את צורכי הדיור של האוכלוסייה הפלסטינית. במסגרת חוקים אלה, קרקע פלסטינית המוגדרת על-ידי הרשויות הישראליות כ"שטח ירוק" יכולה לשמש לצרכים חקלאיים בלבד.

אולם, הרשויות הישראליות מעולם לא החילו את החוקים האלה על התנחלויות, שנבנו רובן ככולן על שטחים ירוקים שנלקחו מפלסטינים תוך הפרה של המשפט הבינלאומי. בעוד הצבא ממשיך להרוס בתים בכפרים פלסטיניים מדי שבוע, ההתנחלויות הבלתי-חוקיות ממשיכות להתפשט על-פני הגבעות והשדות ברחבי הגדה המערבית.

אתר האינטרנט בשפה האנגלית של איתמר, התנחלות קטנה הממוקמת בלב הגדה המערבית, כתמישה קילומטרים מדרום-מזרח לשכם, מכריז:

"היישוב איתמר צופה מגבעותיו על אלפי הדונמים שישמשו להתפתחותו העתידית".³⁰

³⁰ ר' <http://www.amana.co.il/Index.asp?ArticleID=185&CategoryID=100>. נצפה בתאריך 26.4.07.

אתר אינטרנט המציג פרסומות לנכסים למכירה בהתנחלויות בגדה המערבית, מכריז בגאווה לגבי ההתנחלות חשמונאים הממוקמת ממערב לרמאללה:

"אפשרויות הבנייה בחשמונאים הן נרחבות. יחידות דו-משפחתיות נבנות על חלקות קרקע בשטח של 300 מ"ר כמו גם יחידות לבית בודד על חלקות קרקע ששטחן 600 מ"ר. השמיים הם הגבול בכל הנוגע לתכנון ולהחלטות הנוגעות לבנייה".³¹

7. פטור מעונש למתנחלים

פלסטינים הנאשמים בתקיפת מתנחלים נשפטים בבתי-משפט צבאיים ונידונים לעונשים חמורים. במקרים מסוימים מתנקשים כוחות ישראליים בחייהם. בניגוד לכך, מתנחלים שתקפו פלסטינים והרסו את רכושם אינם נשפטים לעולם כמעט, ובמקרים הנדירים בהם הם מובאים לדין, אין הם נידונים לעונשים ההולמים את חומרת העבירות.³²

[מסגרת]

במקרה יוצא דופן, שאכן הגיע לבית-המשפט, הורשע בחודש אוגוסט 2005 המתנחל הישראלי יהושע אליצור בהריגת סאאיל ג'בארה, פלסטיני בן 46, בחודש ספטמבר 2004. עדי ראייה הסכימו כי אליצור היה חמוש ברובה מסוג M16 וירה למוות באדם בלתי-חמוש במתכוון, אך מסיבה בלתי-ברורה קבע בית המשפט כי אין כל ראיות לכך שאליצור התכוון להרוג את ג'בארה, והרשיע אותו בהריגה ולא ברצח. יהושע אליצור, ששחרר בערבות יום לאחר מעצרו, לא הגיע לבית המשפט לשמוע את גזר דינו. ככל הידוע לא נעצר מאז ולא ריצה עונש כלשהו.

[סוף מסגרת]

ב-26 ביוני 2006 הורה בג"ץ לצבא ולמשטרה להגן על חקלאים פלסטינים ועל רכושם מפני התקפות של מתנחלים בגדה המערבית ולנקוט צעדים להפסקת התקפות אלה. ההוראה ניתנה בעקבות עתירה שהוגשה על-ידי שני ארגונים ישראליים לזכויות האדם, האגודה לזכויות האזרח בישראל ושומרי משפט – רבנים למען זכויות האדם, נגד הימנעותם העקבית של כוחות הביטחון הישראליים מביצוע חובתם לאכוף את החוק בחמישה כפרים בגדה המערבית, במקרים של תקיפה אלימה של פלסטינים ורכושם בידי מתנחלים.

בית-המשפט ציין כי מנהגו של הצבא הישראלי להכריז על קרקע פלסטינית כ"סגורה" לבעליה שלה, על-מנת להגן עליהם מפני מתנחלים, שקול להענקת פרס למתנחלים על התקפותיהם האלימות. בג"ץ קיבל את טענת העותרים כי מן החקלאים הפלסטינים נמנעה באופן בלתי-חוקי הגישה לאדמותיהם שלהם, המצויות בקרבת התנחלויות ו"מאחזים" בלתי-מאושרים.

הפסיקה שיגרה מסר ברור לצבא הישראלי ולכוחות הביטחון, אשר נהגו ככל לאפשר אלימות מצד המתנחלים ולעיתים אף סייעו לה. על אף מסר ברור זה, הוסיפו החיילים הישראליים בשטח להתעלם מהוראות בית המשפט במקרים רבים.

³¹ ר' <http://www.jewishuniverse.net/realestate>. נצפה בתאריך 26.4.07.

³² ר' גם: "מרואית חוק: אכיפת החוק על אזרחים ישראלים בגדה המערבית", דו"ח של הארגון הישראלי לזכויות האדם "יש דין", יוני 2006, בכתובת: <http://www.yesh-din.org/site/index.php?page=report&lang=en>. נצפה בתאריך 26.4.07.

"מה שהצבא מחליט הוא החוק" – אין הגנה לחקלאים פלסטינים

ב-3.10.2006 מנע הצבא הישראלי ממשפחה פלסטינית, שלוותה על-ידי פעילים בינלאומיים לזכויות האדם, למסוק את יבול הזיתים שלה מדרום-מזרח לשכם, בסמוך להתנחלות הישראלית ברכה. לאחר פניות טלפוניות רבות מפעילים בינלאומיים וישראלים, נאות הצבא לבסוף לאפשר לחקלאים למסוק את זיתיהם.

בחודש אוקטובר 2006 חקלאים פלסטינים בכפר קליל הסמוך עסקו במסיק זיתיהם במשך מספר ימים בליווי פעילים ישראלים ובינלאומיים. אולם, ב-7 באוקטובר כפו חיילים ישראלים על משפחה פלסטינית להפסיק את העבודה בצהריים. פעילי זכויות האדם אמרו לאמנסטי אינטרנשיונל כי בסביבות השעה 12:30 הגיעו חיילים בגיפ האמר של הצבא הישראלי ודיברו בתוקפנות עם בעל השטח. הם אמרו לו כי על-פי החוק הוא צריך לשוב לביתו בצהריים. החיילים הורו למשפחה להסתלק מיד. כאשר אחת הפעילות הבינלאומיות טענה כי החלטת בג"ץ העניקה לחקלאים את הזכות לעבוד על אדמתם ללא הגבלה, אמרו לה החיילים שלא אכפת להם ושהפסקת העבודה בצהריים היא "מה שהצבא החליט, ולכן זהו החוק".

הפעילה הבינלאומית התקשרה לארגון שומרי משפט – רבנים לזכויות האדם, אשר פנה למנהלת התיאום והקישור (מת"ק), זרוע של הצבא הישראלי בשטחים הפלסטיניים הכבושים. המת"ק אישר כי לחקלאים יש זכות להמשיך לעבוד והבטיח ליצור קשר עם החיילים בשטח. אולם החיילים המשיכו לאיים על בעל השטח, בטענה שהמת"ק הוא שקבע שעל החקלאים לעזוב בצהריים. בסופו של דבר עזבה המשפחה, בשל החשש שעומות יקשה עליה יותר להמשיך במסיק הזיתים למחרת בבוקר. למחרת נמשך המסיק ללא הפרע.

פורסם באתר IWPS, בכתובת: www.iwps-pal.org/en/article/php?id=993

כאשר נשלחו חיילים ישראלים במהלך מסיק הזיתים לסייר באדמות הפלסטיניות הסמוכות להתנחלויות על-מנת למנוע התקפות של מתנחלים, היתה הגנה זו מוגבלת לאזורים מצומצמים והיא סופקה במשך מספר ימים בלבד בכל שנה.³³ הסדרים אלה נולדו כתוצאה מלחץ שהפעילו על הצבא ארגונים לזכויות האדם. עבודתם של ארגונים אלה אף הבטיחה את נוכחותם של פעילים ישראלים ובינלאומיים לזכויות האדם באזורים הפגיעים ביותר להתקפות של מתנחלים – נוכחותם של הפעילים כעדים פוטנציאליים עשויה לפעול כגורם מרתיע מפני התקפות כאלה.

מאמצים אלה הביאו לשיפור במצב. עם זאת, נוכחותם של פעילי השלום הבינלאומיים והישראלים היתה מוגבלת ומתנחלים הוסיפו לתקוף פלסטינים ורכוש פלסטיני כאשר לא נכחו במקום עדי ראייה. עד היום נמנעו הצבא הישראלי וכוחות הביטחון הישראליים מהקצאת המשאבים הנאותים ומפעולה נמרצת דיה על-מנת למנוע התקפות של מתנחלים, לחקור התקפות שבוצעו ולהביא לדין את האחראים להן.

[מסגרת]

³³ בחודש נובמבר 2006 תעד המשרד לעניינים הומניטאריים של האו"ם (OCHA) לפחות 14 מקרים בהם מתנחלים הטרידו או תקפו פלסטינים בעת שמסקו זיתים בגדה המערבית. ההתנחלויות הישראליות המעורבות בתקריות אלה היו איתמר, אלון מורה, שבות רחל, טלמון, יצהר, גינות שומרון, ברכה ותל-רומיידה. עצי זיתים ניזוקו וציוד מסיק נגנב. משרדי השטח של OCHA ציינו כי הרשויות הישראליות התערבו במהלך מקרים אלה. אף-על-פי-כן, תיעדה OCHA שש תקריות שבהן מנע הצבא הישראלי מפלסטינים גישה לשטחים חקלאיים, כולל באזורים הסגורים שבין הגדר/חומה לקו הירוק. ר':

http://www.ochaopt.org/documents/OCHA_HUProtectAccess_November06.pdf נצפה ב-26.4.07.

מוחמד שחאדה עטייה סלאח, אחיו סלאח וילדיהם הקטנים הותקפו ב-9.2.2000 על-ידי מתנחלים באזור בית-לחם, ליד ה"מאחז" נווה דניאל צפון הסמוך לכפר אל-ח'אדר. מוחמד סלאח אמר לארגון זכויות האדם הישראלי בצלם כי המתנחלים עקרו שתילים שהוא ואחיו שתלו שעה קלה קודם לכן, יידו עליהם אבנים שוב ושוב והכו את פניו באגרופים. קרובי משפחתו של סלאח הזמינו אמבולנס והודיעו למשטרה. אולם השוטרים לא הגיעו למקום התקרית שם חיכה סלאח, אלא נסעו תחת זאת להתנחלות. בדרך לבית החולים עוכב האמבולנס למשך עשר דקות בידי הצבא הישראלי. מאוחר יותר, הגיע מוחמד סלאח לתחנת המשטרה כדי להגיש תלונה, אולם לא היה במקום שום דובר ערבית ולפיכך היה עליו להגיש את תלונתו בתחנת המשטרה בהתנחלות קריית ארבע שבחברון.³⁴ עד היום לא נתקבל שום מידע על-כך שהמתנחלים האחראים להתקפה הובאו לדין.

8. פעילים לזכויות האדם תחת התקפה

בשנים האחרונות ליוו פעילים ישראלים ובינלאומיים לזכויות האדם חקלאים פלסטינים לעבודתם בסמוך להתנחלויות. כמו כן ליוו פעילים ילדים פלסטינים בדרכם לבית הספר באזורים הסמוכים להתנחלויות. בכפרים קטנים ומבודדים מסוימים קיימו פעילים לזכויות האדם נוכחות קבועה. כפרים אלה כוללים את יאנון, מצפון-מזרח לשכם, אשר הותקף בשנת 2002 על-ידי מתנחלים שהכריחו את כל תושביו להימלט ואת כפר א-תואני וכפרים קטנים אחרים בדרום הר חברון. פעילים לזכויות האדם נכחו גם בעיר חברון, שם הותקפו פלסטינים שוב ושוב בבתייהם על-ידי מתנחלים.

בתגובה, הגבירו מתנחלים את הפעילות האלימה שלהם נגד פעילים בינלאומיים לזכויות האדם ובמקרים מסוימים גם נגד פעילים ישראלים. זאת על-מנת להבריח אותם ולשלוט מפלסטינים מקומיים אפילו צורה מוגבלת זו של הגנה וסולידאריות. המתנחלים מיקדו את מאמציהם ואיומיהם באנשים המצלמים בווידיאו או בסטילס את התקפותיהם וגנבו את מצלמותיהם.

אריק מוהלן, נציג שבדי במשלחת המשקיפים של הנוכחות הבינלאומית הזמנית בחברון (TIPH), הותקף ב-5.3.2007 על-ידי מתנחל ישראלי בחברון בעת שהיה בכלי-רכב של המשלחת, בסמוך להתנחלות בית הדסה. מתנחל צעיר השליך אבן גדולה על החלון הקדמי של המכונית וזו עצרה במחסום ישראלי סמוך. כאשר אריק מוהלן דיבר עם חייל במחסום, השליך עליו המתנחל ככל-הנראה אבן נוספת. אריק מוהלן הובהל לבית-החולים כשהוא סובל מדימום עז. ראש משלחת TIPH הצהיר כי לתקיפה זו קדמו מספר תקיפות חמורות של משקיפי המשלחת באזור זה.

באותו יום עצמו, ירקו מתנחלים צעירים על שני חברים בצוות משכיני השלום הנוצרים בחברון (CPT), בעטו בהם ויידו עליהם אבנים. השניים, האזרח הקנדי ארט ארבור והאזרחית הבריטית גינט בנווי, הותקפו בעת שהמתינו במחסום של הצבא הישראלי בסמוך להתנחלות בית הדסה שבחברון. ארט ארבור נפגע באוזנו מאבן שהושלכה עליו וגרמה לדימום עז. שני החברים בצוות ה-CPT אמרו כי כאשר שאלו את החייל הישראלי מדוע לא התערב, ענה כי זה אין זה מתפקידו לעשות כן.

[מסגרת]

טובי ג'והנסן, פעילה שבדית בת 19 לזכויות האדם, הותקפה על-ידי מתנחלים כאשר ליוותה תלמידי בית ספר פלסטינים במחסום צבאי בסמוך להתנחלות תל-רומיידה ב-18.11.2006. ג'והנסן הוכתה באמצעות בקבוק שבור ונפצעה קשות בפניה. חיילים ישראלים במחסום הסמוך לא עשו דבר כדי להפסיק את ההתקפה או לעצור את מבצעה.

³⁴ ר' http://www.btselem.org/hebrew/Testimonies/20070209_Neve_Daniel_Settlers_attack_farmers.asp נצפה ב-26.4.07.

[סוף מסגרת]

בחודשים ספטמבר ואוקטובר 2004, מתנחלים רעולי פנים וחמושים באבנים תקפו באלות ובשרשראות ברזל שני חברים אמריקנים בצוות ה-CPT, חבר איטלקי בארגון השלום "מבצע יונה" (Operation Dove) ונציגים של אמנסטי אינטרנשיונל אשר ליוו ילדים פלסטינים בדרכם לבית הספר היסודי בסמוך לכפר א-תואני שבדרום הר חברון. המותקפים הגישו תלונות למשטרה הישראלית, אולם עד היום לא ידוע על העמדתו של אדם כלשהו לדין.

בתקיפה הראשונה, נשברו זרועה של חברת ה-CPT קים למברטי וברקה והיא נחבלה, אחת מראותיו של עמיתה כריס בראון נוקבה והוא ספג חבלות מרובות. בתקיפה השנייה, ספג חבר הארגון "מבצע יונה" נקע בפרק כף היד, פגיעה בכליה וחבלות אחרות; נציג אמנסטי אינטרנשיונל ספג שסע בשריר הכתף וחבלות מרובות. התוקפים גם גנבו מחבר הארגון "מבצע יונה" מצלמת וידאו אשר בה צילם את התוקפים כשהם מגיעים מה"מאחז" הסמוך חוות מעון ומיידים אבנים על פעילים לזכויות האדם. לאחר התקיפות שבו התוקפים ל"מאחז" חוות מעון.

השומר של ההתנחלות הסמוכה מעון, המוכר היטב באזור, אמר לאחר התקיפות לפעילים הבינלאומיים לזכויות האדם כי נוכחותם "מפרה את האיזון" באזור.

לאחר שהתקיפות משכו תשומת לב בינלאומית, נאות הצבא הישראלי ללוות את הילדים הפלסטינים מדי יום לבית הספר ובחזרה, בין הכפר א-תואני לכפרים הסמוכים. הסדר זה קיים באזור זה בלבד. עם זאת, הליווי הצבאי מוגבל לדרכם של הילדים לבית הספר ובחזרה. לא ננקטה שום פעולה יעילה על-מנת לשים קץ להתקפות המתנחלים על פלסטינים אחרים ורכושם בכפר א-תואני וכפרים הסמוכים. התקפות אלה נמשכו.

9. כלכלה הרוסה, עוני הולך וגובר

"מאז פברואר 2006 הפכו קבוצות אוכלוסייה חדשות לחסרות ביטחון בנוגע למזון (או לחסרות ביטחון בנוגע למזון יותר מכפי שהיו בעבר) בנוסף על הקבוצות שהיו חסרות ביטחון בנוגע למזון כבר קודם לכן... מספר גורמים אחראים להידרדרות בתנאים הכלכליים אשר הובילה, נוסף על היבטים אחרים, לעליה בתחושת חוסר הביטחון בנוגע למזון בקרב האוכלוסייה בגדה המערבית וברצועת עזה. הגורם המשמעותי ביותר הוא מערכת ההגבלות על תנועה שמטילה ישראל על התנועה החופשית של סחורות פלסטיניות ועבודה פלסטינית".

תוכנית המזון העולמית (WFP) וארגון המזון והחקלאות (FAO), פברואר 2007

"...תחת המערכת הנוכחית של אמצעים מגבילים תיוותר הכלכלה הפלסטינית חסרת כוח-חיות... הגבלות על תנועה ועל עבודה וסגירת גבולות מוסיפות להחניק את ההתנהלות הנורמאלית של פעילויות מסחריות".

הבנק העולמי, פברואר 2007

מערכת האמצעים המגבילים המוטלים על פלסטינים ועל הכלכלה הפלסטינית הרעה את תנאי החיים והעבודה של הפלסטינים, שהיו רעועים מלכתחילה. כתוצאה מכך, העוני וחוסר הביטחון בכל הנוגע למזון בשטחים הפלסטיניים הכבושים הלכו וגברו.

חופש התנועה של אנשים וסחורות בתוך הגבולות ואל העולם שמחוצה להם הוא צורך חיוני של עבור כל כלכלה. בקרב סוכנויות האו"ם, ארגונים הומניטאריים וארגוני פיתוח בינלאומיים בולטים שוררת הסכמה כי ההגבלות וההסגרים שמטילה ישראל על תנועת אנשים וסחורות בתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים ובינם לבין שאר העולם הם הגורם המרכזי לקריסתה בפועל של הכלכלה הפלסטינית בשנים האחרונות. כמו כן, שוררת בין גורמים אלה הסכמה כי אין שום סיכוי ממשי להתאוששות הכלכלה בשטחים הפלסטיניים הכבושים כל עוד יוותר על כנו המשטר המחניק של מחסומים צבאיים, חסימות, שטחים סגורים וכבישים אסורים בנסיעה.

גורמים נוספים השפיעו לרעה על הכלכלה הפלסטינית מאז ניצחון תנועת ההתנגדות האסלאמית (החמאס) בבחירות בחודש ינואר 2006.³⁵ הבולט שבהם היה הפעולות שנקטה ישראל להחרמת כספי המכס על כל הסחורות המיובאות לתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים - ישראל גובה עבור הרשות הפלסטינית את כספי מיסים אלה, המסתכמים בחמישים עד שישים מיליון דולר ארה"ב לחודש ומהווים מחצית מתקציב הרשות הפלסטינית; סנקציות בנקאיות שהוטלו על-ידי ישראל וארה"ב; וקיצוץ בסיוע שמקבלת הרשות הפלסטינית מתורמים בינלאומיים מרכזיים. כתוצאה מכך, כ-150,000 עובדי המגזר הציבורי לא קיבלו משכורות כלל או שקיבלו משכורות חלקיות במשך מספר חודשים.³⁶ עם זאת, ההגבלות החמורות על התנועה עודן המכשול העיקרי בפני פעילות כלכלית.

עוני וחוסר ביטחון בנוגע למזון משפיעים על מספר הולך וגדל של פלסטינים. שיעור האנשים הסובלים מתת-תזונה, מאנמיה, מצמיחה מעוכבת, ממחסור בויטמינים ומבעיות בריאות אחרות הולך וגדל. לדברי תוכנית המזון העולמית וארגון המזון והחקלאות, כמעט מחצית (46%) מן האוכלוסייה בשטחים הפלסטיניים הכבושים חיה על קו העוני (הכנסה של 2.2 דולר ארה"ב ליום) או מתחת לו. 20 אחוזים נוספים מן האוכלוסייה קרובים לקו העוני.³⁷

הטלתם של סגר ועוצר הקשו גם הם על תפקודן של רשתות התמיכה במשפחות. במשך תקופות ארוכות לא התאפשר לילדים פלסטינים להגיע לבתי-הספר וחלקם החלו בסופו של לעבוד על-מנת להשלים את ההכנסה הזעומה של משק הבית.

אף שסיוע הומניטארי מנע את התפתחותו של מצב חמור עוד יותר, נאלץ כיום מספר הולך וגדל של פלסטינים להסתמך על צדקה. במשך שנים של מצוקה כלכלית מוצו עד תום מנגנוני התמודדות – החסכוניות, האפשרות ללוות ומכירת חפצים שניתן לוותר עליהם. כעת חלה ירידה בכמות ובאיכות של המזון שצורכות משפחות, והן אף נאלצות למכור נכסים החיוניים למחייתן. לנקיטת אמצעים כאלה צפויות בטווח הארוך השלכות שליליות על בריאות בני המשפחה ועל יכולתם לפרנס עצמם בעתיד. לדוגמא, חקלאים שאינם יכולים להגיע לאדמתם ושרברבים שאינם יכולים לעבוד נאלצים למכור את הציוד שלהם על-מנת לפרנס את משפחותיהם. לפיכך לא יהיה באפשרותם לחדש את עבודתם אם ההגבלות על התנועה יוסרו או יצומצמו.

ברצועת עזה, אשר ממנה פונו ההתנחלויות בשנת 2005, ממשיכים הסגרים שמטילים כוחות ישראלים לנתק את 1.5 מיליון התושבים מחלקים אחרים של השטחים הפלסטיניים הכבושים ומשאר העולם, במשך חלק ניכר מן הזמן. על-אף ההערכות מחדש של כוחות הצבא הישראלי בשנת 2005, נותרה השליטה בפועל על רצועת עזה בידי. הכוחות הישראליים שולטים בכל נקודות הכניסה של אנשים וסחורות לרצועת עזה והיציאה ממנה, כמו גם במרחב האווירי ובמים הטריטוריאליים שלה. בשנה האחרונה החזיק הצבא הישראלי את מעבר רפיח – המעבר הרגלי למצרים שהוא נקודת המעבר היחידה של תושבי רצועת עזה לשאר העולם – סגור במשך רוב

³⁵ בחודש מארס 2006 הקים החמאס ממשלה, לאחר התבוסה שספג הפת"ח בקלפיות. הפת"ח היה המפלגה השלטת מאז הקמת הרשות הפלסטינית באמצע שנות התשעים. בהתנגשויות שפרצו לאחר-מכן בין כוחות הביטחון והקבוצות החמושות הקשורות לפת"ח לבין החמאס נהרגו כ-300 בני אדם, ובהם אזרחים רבים. בחודש פברואר 2007 הגיעו שתי המפלגות להסכם לחלוקת סמכויות, ובחודש מארס 2007 הוקמה ממשלת אחדות לאומית, בהשתתפות הפת"ח והחמאס, כמו גם מפלגות קטנות יותר.

³⁶ הרשות הפלסטינית היא המעסיק הגדול ביותר בשטחים הפלסטיניים הכבושים, והשכר מהווה 95% מההוצאה הציבורית הכוללת. צמיחה בגדה המערבית ובעזה: הזדמנויות ואילוצים, דו"ח הבנק העולמי מס' WBG 3620 (כרך 1); ספטמבר 2006, בכתובת:

<http://siteresources.worldbank.org/INTWESTBANKGAZA/Resources/294264->

[1159361805492/CEMSept25_06.pdf](http://siteresources.worldbank.org/INTWESTBANKGAZA/Resources/294264-1159361805492/CEMSept25_06.pdf). נצפה ב-26.4.07.

³⁷ ניתוח מקיף של ביטחון ופגיעות בכל הנוגע למזון (CFSVA), הגדה המערבית ורצועת עזה; תוכנית המזון העולמית וארגון המזון והחקלאות, פברואר 2007.

הזמן. הרשויות הישראליות מתירות רק לסחורה לצאת מרצועת עזה דרך ישראל, באמצעות מעבר קרני, שגם הוא סגור לעיתים מזומנות ותפוקתו חלקית בלבד במשך שאר הזמן. ישראל אינה מתירה להקים ברצועת עזה שדה תעופה או נמל ימי. אחיזת חנק זו ברצועת עזה גרמה לשיתוק כלכלי ולעוני הולכים וגוברים.

גם אילו נאותה ישראל לפרק לאלתר את המחסומים, החסימות והגדר/חומה ולהשיב לפלסטינים את חופש התנועה בשטחים הפלסטיניים הכבושים, היו נדרשים זמן רב ומשאבים ניכרים על-מנת להתגבר על הנזק שנגרם במהלך שש וחצי השנים האחרונות. אולם, הסיכויים לכך נראים קלושים, שכן ישראל מוסיפה ליישם בקצב הולך וגובר את מדיניותה, המפצלת את הגדה המערבית לקטעי שטח שאינם קשורים זה לזה ואינם בני-קיימא. בגדה המערבית הכבושה ממשיכה ישראל להקים על קרקע פלסטינית חקלאית התנחלויות, כבישים למתנחלים, גדרות וחומות – ולהקיפם באזורי חיץ ובשטחים צבאיים סגורים, גם הם על קרקע פלסטינית.

10. הפרות המשפט הבינלאומי

בגדה המערבית חלות שתי מערכות של מסגרות משפטיות המשלימות זו את זו: המשפט ההומניטארי הבינלאומי והמשפט הבינלאומי לזכויות האדם. להלן יודגשו היבטים של שתי מסגרות משפטיות אלה.

המשפט ההומניטארי הבינלאומי

התנהלותה של ישראל ככוח הכובש בשטחים הפלסטיניים הכבושים חייבת לעלות בקנה אחד עם הוראות המשפט ההומניטארי הבינלאומי החלות על כיבוש לוחמני, ובהן:

אמנת האג (הרביעית) בדבר הדינים והמנהגים של מלחמה ביבשה והתקנות הנספחות עליה בדבר דיני ומנהגי המלחמה ביבשה מה-1907.10.18 (להלן תקנות האג);

אמנת ג'נבה בדבר הגנת אזרחים בימי מלחמה מה-1949.8.12 (להלן: אמנת ג'נבה הרביעית);³⁸

כללי המשפט הבינלאומי המנהגי, כולל סעיף 75 לפרוטוקול הנספח לאמנות ג'נבה משנת 1977, בדבר הגנה על קורבנות סכסוכים מזוינים בינלאומיים (הפרוטוקול הראשון).

ביסוד הכללים בינלאומיים החלים על כיבוש לוחמני עומד הרעיון כי כיבוש הוא מצב חולף, המתקיים לתקופה מוגבלת. אחת המטרות העיקריות של הכללים היא לאפשר לתושבי שטח כבוש לחיות חיים "נורמאליים" ככל האפשר.

ככוח כובש, נדרשת ישראל על-ידי המשפט הבינלאומי להבטיח את ההגנה על זכויות היסוד של האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים הפלסטיניים הכבושים ולנהוג בה באורח הומאני בכל עת.

אמצעי השליטה או הביטחון חייבים להיות "דרושים כתוצאה מהמלחמה" (סעיף 27, אמנת ג'נבה הרביעית). עם זאת, "התקנות הנוגעות לכיבוש... מבוססות על הרעיון שחירותם האישית של האזרחים תיוותר ככלל ללא פגע... מה שחיוני הוא שאמצעי ההגבלה שהם מאמצים לא ישפיעו על זכויות היסוד של האנשים הנוגעים בדבר... זכויות אלה יש לכבד אפילו כאשר אמצעי ההגבלה מוצדקים" (פרשנות הוועד הבינלאומי של הצלב האדום (ICRC) לסעיף 27 של אמנת ג'נבה הרביעית).

³⁸ ממשלת ישראל טוענת כי אמנת ג'נבה הרביעית אינה חלה על השטחים הפלסטיניים הכבושים, אולם היא לבדה גורסת כך בקרב הקהילה הבינלאומית.

אי-חוקיותן של ההתנחלויות ושל הגדר/חומה

ההתנחלויות בשטחים הפלסטיניים הכבושים הן בלתי-חוקיות על-פי המשפט הבינלאומי, ובייחוד לפי סעיף 49 של אמנת ג'נבה הרביעית, הקובע באורח חד-משמעי: "המעצמה הכובשת לא תגרש ולא תעביר חלקים מאוכלוסייתה האזרחית לשטח שכבוש על ידה".

על פי חוקת רומא של בית הדין הפלילי הבינלאומי, שבה מופיע הפירוט העכשווי והמקיף ביותר של פשעי מלחמה עליהם הסכימה הקהילה הבינלאומית, אחד מפשעי המלחמה שעליהם חלה סמכות השיפוט של בית המשפט הוא "העברה, באורח ישיר או עקיף, על-ידי הכוח הכובש, של חלק מהאוכלוסייה האזרחית שלו עצמו לתוך השטח שתחת כיבושו... כאשר הדבר נעשה כחלק מתוכנית או ממדיניות או כחלק מביצוע פשעים כאלה בקנה מידה נרחב".³⁹

הקהילה הבינלאומית הכירה משכבר באי-החוקיות של ההתנחלויות בשטחים הפלסטיניים הכבושים. בהחלטה 465 מה-1.3.1980 קראה מועצת הביטחון של האו"ם לישראל "לפרק את ההתנחלויות הקיימות ובייחוד להפסיק, באורח דחוף, את ההקמה, הבנייה והתכנון של התנחלויות בשטחים הערביים הכבושים מאז 1967, כולל ירושלים". בית הדין הבינלאומי לצדק, בחוות הדעת המייעצת שלו על הגדר/חומה (ר' לעיל), קבע גם הוא כי ההתנחלויות "הוקמו תוך הפרה של המשפט הבינלאומי".

מזה ארבעה עשורים כמעט מפרה ישראל באופן חוזר ונשנה את המשפט הבינלאומי בכך שהיא מקימה ומרחיבה בשטחים הפלסטיניים הכבושים התנחלויות בלתי-חוקיות ותשתיות הקשורות אליהן, כשהבולטת בהן היא הרשת הנרחבת של הכבישים ה"עוקפים" שנועדו לשימוש המתנחלים.

החריגים הביטחוניים המופיעים באמנת ג'נבה אינם יכולים לשמש להצדקת אמצעים המשמשים לתועלת התנחלויות בלתי-חוקיות, על חשבון האוכלוסייה הפלסטינית החיה תחת כיבוש. ההקמה של 80% מ-700 הקילומטרים של הגדר/חומה בתוך הגדה המערבית הכבושה מהווה גם היא אמצעי כזה.

הצורך הלגיטימי של הרשויות הישראליות להבטיח את גבולותיה של ישראל ולמנוע את כניסתם של אנשים העלולים להוות איום על ביטחונה אינו מצדיק בנייתה של גדר/חומה כזו בתוך הגדה המערבית, שכן מבנה כזה ניתן להקים בשטחה של ישראל, לאורך הקו הירוק.

קביעת התוואי של הגדר/חומה בתוך הגדה המערבית על-מנת להביא תועלת להתנחלויות בלתי-חוקיות, הגוררת הפקעה של רכוש פלסטיני, הרס בלתי-חוקי והפרות חמורות אחרות של זכויותיהם של הפלסטינים, אינה יכולה להיחשב כאמצעי מידתי או חיוני. הגדר/חומה, בתצורתה הנוכחית, מפרה את חובותיה של ישראל במסגרת המשפט ההומניטארי הבינלאומי.

סעיף 55 של תקנות האג אוסר על המדינה הכובשת לשנות את אופיו של רכוש המדינה וטבעו, למעט לצרכים ביטחוניים ולתועלת האוכלוסייה המקומית. ההתנחלויות הישראליות, הכבישים שנסללו עבור מתנחלים והגדר/חומה סביב ההתנחלויות בתוך הגדה המערבית הכבושה אינם עונים על דרישות שני חריגים אלה. הם נועדו לתועלת המתנחלים המתגוררים באורח בלתי-חוקי בשטחים הפלסטיניים הכבושים ומזיקים בכך לאוכלוסייה הפלסטינית.

הרס בתים ורכוש

ככוח הכובש, נאסר על ישראל להרוס את רכושם של הפלסטינים בגדה המערבית וברצועת עזה, אלא אם כן נחוץ הדבר לצרכים צבאיים. סעיף 53 לאמנת ג'נבה הרביעית קובע כי:

³⁹ סעיף (viii)(b)(2)8 לחוקת רומא.

"אסור למעצמה הכובשת להחריב נכסי מקרקעים או להשמיד נכסי מטלטלים השייכים ליחיד או לרבים או למדינה או לרשויות ציבוריות אחרות, או לארגונים חברתיים או שיתופיים, אלא אם כן היו פעולות צבאיות מחייבות לחלוטין את ההחרבה וההשמדה האלה".

על-פי סעיף 147 של אמנת ג'נבה הרביעית, "הריסה והחרמה של רכוש בקנה מידה רחב, שאין הכרח צבאי מצדיקן ואשר בוצעו שלא בהיתר ומתוך הפקרות" מהוות הפרה חמורה של האמנה ולפיכך פשע מלחמה".

צורך צבאי חוקי אינו כולל הקמה של גדר/חומה בתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים או אמצעים אחרים שנועדו לשרת את הרחבתן של התנחלויות בלתי-חוקיות וביסוסן.

ענישה קולקטיבית

משטר הסגרים, ההשלכות של הקמת הגדר/חומה והגבלות אחרות על חופש התנועה מהווים לכדי ענישה קולקטיבית המוטלת על כלל האוכלוסייה הפלסטינית בגדה המערבית.

אמנת ג'נבה הרביעית אוסרת במפורש על ענישה קולקטיבית. בסעיף 33 לאמנה נקבע:

"שום מוגן לא יענש על עבירה שלא עבר אותה בעצמו. עונשים קיבוציים וכן כל אמצעי הפחדה או השלטת טרור אסורים. הביזה אסורה. מעשי תגמול כלפי מוגנים ורכושם אסורים".

כפי שהוסבר בפרשנות המוסמכת של הוועד הבינלאומי של הצלב האדום:

"פסקה זו מטילה אם כן איסור על עונשים קולקטיביים... עונשים מכל סוג שהוא המוטלים על אנשים או על קבוצות של אנשים, באורח המנוגד לעקרונות הבסיסיים ביותר של אנושיות, על מעשים שאנשים אלה לא ביצעו".⁴⁰

המשפט הבינלאומי לזכויות האדם

בפעולותיה בשטחים הכבושים מחויבת ישראל לנהוג גם על פי עקרונות המשפט הבינלאומי לזכויות האדם, לרבות האמנות הבינלאומיות לזכויות האדם אותן אישרה. חלק מן האמנות הרלוונטיות ביותר לחששות המועלים בדו"ח זה הן:

- האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (ICESCR);

- האמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות (ICCPR);

- האמנה הבינלאומית בדבר ביעור כל צורות האפליה הגזעית;

- אמנת האו"ם בדבר ביעור כל צורות האפליה נגד נשים; ו-

- אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד

אפליה

האיסור על אפליה, כולל על בסיס גזע, צבע ומוצא לאומי או אתני, הוא עקרון יסודי של משפט זכויות האדם והוא מעוגן באמנות אותן הבטיחה ישראל לקיים ובמשפט הבינלאומי המנהגי.⁴¹ על

⁴⁰ הוועד הבינלאומי של הצלב האדום: פרשנות: אמנת ג'נבה הרביעית בדבר הגנת האזרחים בימי מלחמה, עמ' 225 (Geneva: ICRC, 1958).

אף זאת, מהווה האפליה חלק בלתי-נפרד מן הנושאים בהם דן דו"ח זה – ההתנחלויות והגדר/חומה בתוך הגדה המערבית הכבושה וההגבלות החמורות המוטלות על תנועת הפלסטינים בשטחים הפלסטיניים הכבושים :

ההתנחלויות בשטחים הפלסטיניים הכבושים ושטחי קרקע נרחבים סביבן עומדים לשימוש הבלעדי של יהודים ; היהודים מדירים את הפלסטינים וגורמים להם מצוקה גם יחד. פלסטינים אינם יכולים לבנות על קרקע זו, לעבד אותה או לעשות בה כל שימוש אחר.

התשתיות הקשורות בהתנחלויות בגדה המערבית נועדו לשרת את המתנחלים והשירות שהן מעניקות בא על חשבון האוכלוסייה הפלסטינית. **הכבישים ה"עוקפים"** המקשרים את ההתנחלויות זו לזו ולישראל נועדו לעקוף ערים וכפרים פלסטיניים – ולא לשרת אותם.

ההגבלות על תנועת פלסטינים בגדה המערבית נועדו למנוע מפלסטינים להתקרב להתנחלויות או לכבישים המשמשים מתנחלים. ההגבלות מוטלות על כל הפלסטינים – כיוון שהם פלסטינים – ולא על אנשים מסוימים לגביהם ניתן לחשוד באורח סביר כי נשקף מהם סיכון ביטחוני. במקרים של התקפה או סכנת התקפה מצד מתנחלים על פלסטינים, הגיבו כוחות ישראליים באורח עקבי בהטלת הגבלות על תנועה או עוצר על הפלסטינים – ולא על המתנחלים מהם נשקפת סכנה של אלימות.

החלה של חוקים שונים : מתנחלים החיים בשטחים הפלסטיניים הכבושים כפופים לחוק האזרחי הישראלי, בעוד הפלסטינים כפופים לחוק הצבאי, שהוא מגביל יותר ומעניק הגנה פחותה.

חופש התנועה

חופש התנועה מובטח בסעיף 12 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות אזרחיות ומדיניות, הקובע :

"זכותו של אדם הנמצא כחוק בתוך שטחה של מדינה לנוע ולבחור את מקום מגוריו באורח חופשי בתוך שטח זה."

מותר להטיל הגבלות על זכות זו על-מנת להגן על הביטחון הלאומי ועל הציבור – אך ההגבלות צריכות להיות חיוניות, מידתיות וקבועות בחוק, כמו גם צריכות לעלות בקנה אחד עם כיבודן של זכויות אדם אחרות המובטחות על-ידי המשפט הבינלאומי. ועדת האו"ם לזכויות האדם הבהירה כי :

"ההחלה של ההגבלות המותרות על-פי סעיף 12, פסקה 3, צריכה לעלות בקנה אחד עם הזכויות האחרות המובטחות באמנה ועם עקרונות היסוד של שוויון ואי-אפליה..."

"ההגבלות המותרות אותן ניתן להטיל על הזכות המוגנת תחת סעיף 12 אסור שתבטלנה את עקרון חירות התנועה..."

⁴¹ על-פי האמנה הבינלאומית בדבר ביעור כל צורות האפליה הגזעית, "המונח "אפליה גזעית" משמעו יהא כל הבחנה, הוצאה מן הכלל, הגבלה או העדפה המושתתים על נימוקי גזע, צבע, יחוס משפחתי, מוצא לאומי או אתני, שמגמתם או תוצאתם יש בהן כדי לסכל את ההכרה, ההנאה והשימוש, או לפגום בהכרה, בהנאה או בשימוש, על בסיס שווה, של זכויות האדם וחירויות היסוד בחיים המדיניים הכלכליים, החברתיים, התרבותיים, או בכל תחום אחר בחיי הציבור" (סעיף 11).

“על ההחלה של הגבלות בכל מקרה פרטני להיות מבוססת על יסודות חוקיים ברורים ולעמוד במבחן הנחיצות ובדרישות המידתיות. בתנאים אלה לא ניתן לעמוד, כאשר לדוגמה... מונעים מאדם תנועה פנימית ללא היתר ספציפי”⁴².

משטר הגבלות התנועה החמורות שאוכפת ישראל מזה שנים על למעלה משני מיליון פלסטינים החיים בגדה המערבית מפר את זכותם של הפלסטינים לחופש התנועה. הגבלות אלה הן בלתי-מידתיות ומפלות – הן מוטלות על כל הפלסטינים כיוון שהם פלסטינים ועל-מנת לשרת את המתנחלים היהודים, שעצם נוכחותם בגדה המערבית הכבושה מפרה את המשפט הבינלאומי. הגבלות אלה אינן מכוונות נגד אנשים מסוימים הנחשבים כמהווים איום. הן מקיפות ובלתי-מבחינות ביישומן וככאלה הן בלתי-חוקיות. זאת ועוד, להגבלות אלה יש השפעה שלילית חמורה על חייהם של מיליוני פלסטינים שלא ביצעו עבירה כלשהי.

השלכות על זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות

תוואי הגדר/חומה נקבע כך שיבטיח את הרציפות הטריטוריאלית של ההתנחלויות עם ישראל ויקיף שטחים נרחבים של קרקע פלסטינית לצורך הרחבה עתידית של ההתנחלויות. לתפיסה ולהפקעה של קרקעות, מים ומשאבים אחרים לשימוש התנחלויות נודעו השלכות הרסניות על זכויותיה הכלכליות, חברתיות והתרבותיות של האוכלוסייה הפלסטינית. מתנחלים משתמשים לדוגמה במים מן הגדה המערבית, והם מורשים לצרוך כמות הגדולה פי חמישה מזו שמורשים פלסטינים לצרוך. ההקצאה המפלה שוללת מן האוכלוסייה הפלסטינית משאב חיוני ונדיר זה וחותרת תחת זכותה למים.⁴³

על הזכויות המוכרות באמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (ICESCR) ובאמנות בינלאומיות אחרות לזכויות האדם נמנות הזכות לעבודה, לרמת הבריאות הגבוהה ביותר שניתן להשיגה, לחינוך, לרמת חיים נאותה, לדור, למזון ולמים נאותים ולחיי משפחה.

ישראל, שהיא צד לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, נדרשת לנקוט בצעדים “עד כדי מירב המקורות העומדים לרשותה” על-מנת להשיג באופן מדורג את מימושה המלא של הזכויות המוכרות באמנה, על-ידי כל אדם שבתחום שיפוטה ללא אפליה. היא מחויבת להבטיח כי לא תחול כל נסיגה במימושו של זכויות אלה ללא הצדקה משכנעת. כמו כן היא נדרשת לנקוט בצעדים על-מנת להבטיח באופן מדורג מימוש מלא של הזכויות ולהימנע מפעולות המפרות זכויות אלה.

מצבה הכלכלי ההולך ומתדרדר של האוכלוסייה הפלסטינית בשטחים הפלסטיניים הכבושים, הכולל עוני מתגבר, חוסר-ביטחון הולך וגובר בנוגע למזון וסטנדרטים בריאותיים מתדרדרים, אינו תוצאה של גורמים טבעיים ולא של היעדר משאבים מצד המדינה או הימנעות משימוש בהם. תחת זאת, נוצר מצב זה במידה רבה כתוצאה מאמצעים בהם נקטו הרשויות הישראליות – כולל הקמתן של התנחלויות, בניית הגדר/חומה, והגבלות המוטלות על תנועת פלסטינים – ואשר לצורך ביצועם נעשה שימוש במשאבים כספיים ואנושיים ניכרים. מתן צדקה והסיוע הבינלאומי לפלסטינים בשטחים הפלסטיניים הכבושים אינם פוטרים את ישראל מחובותיה לאפשר לפלסטינים את החופש הנחוץ על-מנת לפרנס את עצמם ואת משפחותיהם בכבוד.

⁴² הוועדה לזכויות האדם, הערה כללית מס' 27 מה-2.11.1999 (CCPR/C/21/Rev.1/Add.9), בכתובת: [http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/\(Symbol\)/6c76e1b8ee1710e380256824005a10a9?Opendocument](http://www.unhcr.ch/tbs/doc.nsf/(Symbol)/6c76e1b8ee1710e380256824005a10a9?Opendocument). נצפה ב-26.4.07.

⁴³ ועדת האו"ם לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות (CESCR), מכירה בזכות למים כמרכיב של הזכות לרמת חיים נאותה, CESCR, הערה כללית 15, הזכות למים, UN Doc. E/C.12/2002/11.

סעיף 6 של האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות מחייב את ישראל לנקוט באמצעים על-מנת להבטיח את זכותם של הפלסטינים לעבוד, הכוללת את: "זכותו של כל אדם לקבל אפשרות להשתכר למחייתו בחופשיות בעבודה שיבחר בה, או יקבלה". אולם, האמצעים בהם נוקטת ישראל על-מנת לעכב או למנוע תנועה של פלסטינים סיכלו את מאמצייה של האוכלוסייה הפלסטינית לממש את זכותה לעבוד והביאו לשיעורי אבטלה גבוהים בשטחים הפלסטיניים הכבושים.

הזכות לעבוד משמשת ככלי למימושן של זכויות אחרות, כולל הזכות לרמת חיים נאותה. סעיף 11 לאמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות קובע כי המדינות שהן צד לאמנה: "מכירות בזכותו של כל אדם לרמת חיים נאותה לו ולמשפחתו... ולשיפור מתמיד בתנאי קיומו". על המדינות להימנע ממניעת הגישה למשאבים הנדרשים למימוש זכות זו, כולל פעילויות לייצור הכנסה המאפשרות לאנשים לקיים רמת חיים נאותה.⁴⁴

ההגבלות שמטילה ישראל על תנועת הפלסטינים בתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים הציבו מכשולים עצומים בדרכם של פלסטינים למימוש זכותם לחיי משפחה (סעיף 10 של האמנה הבינלאומית בדבר זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות), לחינוך (סעיפים 13 ו-14) ולרמת הבריאות הגבוהה ביותר שניתן להשיגה (סעיף 12).

פינוי כפוי והרס בתים: פינוי כפוי הוגדר כ"פינויים הקבוע או הזמני של יחידים, משפחות ו/או קהילות מהבתים ו/או השטחים בהם הם שוכנים, בניגוד לרצונם, מבלי לספק להם ומבלי שתהיה להם גישה לצורה נאותה של הגנה משפטית או אחרת".⁴⁵ מעשים אלה הוכרו על-ידי ועדת האו"ם לזכויות האדם כהפרה של שלל זכויות אדם, כולל הזכות לדיוור נאות.⁴⁶

מאות בתים ונכסים פלסטינים נהרסו בידי כוחות ישראלים בגדה המערבית בעילה של בנייה ללא רישיון. הרשויות הישראליות עשו שימוש בחוקים עות'מאניים וירדניים מן התקופה שקדמה לכיבוש הישראלי של הגדה המערבית על-מנת להכריז כי קרקע שלא נרשמה באופן רשמי או לא עובדה – כ-60% מן הגדה המערבית – היא אדמת מדינה.⁴⁷ לאחר-מכן השתמשו הרשויות בהליך מנהלי מפלה על-מנת לאסור על פלסטינים לבנות, בעוד שהן מתירות למתנחלים לבנות ולהרחיב בתים ומבנים מסחריים בגדה המערבית, תוך הפרה של המשפט הבינלאומי. פינויים של פלסטינים מבתיים ומאדמה שבבעלותם או שעליה הם יושבים התבצע ללא הודעה והתייעצות נאותות, ללא הליך משפטי הוגן ומבלי להבטיח קרקע או דיוור חלופיים נאותים. ככזה הוא מהווה הפרה חמורה של זכויות האדם.

11. המלצות

נוכח ההשפעה ההרסנית של מדיניות ישראל הכוללת סגרים, חסימות ואת הקמתה של הגדר/חומה, ונוכח זלזולה הבוטה של ישראל במשפט הבינלאומי לזכויות האדם ובמשפט ההומניטארי הבינלאומי, ממליץ אמנסטי אינטרנשיונל:

⁴⁴ CESCR, הערה כללית מס' 12 (E/C.12/1999/5).

⁴⁵ CESCR, הערה כללית מס' 7, הזכות לדיוור נאות (סעיף 11(1) של האמנה: פינוי כפוי, סעיף 3).

⁴⁶ ועדת האו"ם לזכויות האדם, החלטה 1993/77; ר' גם בפרשנות המוסמכת של סעיף 11.1 על-ידי הוועדה לזכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות, הערות כלליות מס' 4 (הזכות לדיוור נאות) ומס' 7 (פינוי כפוי).

⁴⁷ בגדה המערבית פלסטינים אינם מורשים לבנות על קרקע שהוכרזה על-ידי ישראל כ"אדמת מדינה" או לחכור אותה. זאת כיוון שאין מאפשרים ל"זרים" לחכור אדמה זו או לבנות עליה, והאוכלוסייה הפלסטינית בשטחים הפלסטיניים הכבושים מוגדרת כולה כ"זרה". זר מוגדר כמי שאינו משתייך לאחת הקטגוריות הבאות: (1) אזרח ישראלי; (2) מי שעלה לארץ על-פי חוק השבות; (3) מי שזכאי למעמד של עולה על-פי חוק השבות - כלומר יהודי במוצאו או בדתו; (4) חברה הנשלטת על-ידי (1), (2) או (3).

לממשלת ישראל

— להפסיק את משטר הסגרים בצורתו הנוכחית, וכן צורות אחרות של הגבלות על חופש התנועה של אנשים וסחורות, המהוות ענישה קולקטיבית. ניתן להטיל הגבלה כלשהי רק כאשר היא חיונית בתגובה לאיומים ביטחוניים; אינה מפלה והיא מידתית מבחינת השלכותיה ומשכה, והיא מוטלת על יחידים ששםם ננקב ולא על קהילות שלמות.

— להפסיק את בניית הגדר/חומה בתוך הגדה המערבית, כולל מזרח ירושלים, הגורמת להגבלות בלתי-חוקיות על הזכות לחופש התנועה של פלסטינים ולהרס או תפיסה שרירותיים של בתיהם ורכושם, ואשר חותרת תחת זכויות אחרות, כולל הזכויות לדיור נאות, לעבודה, לרמת חיים נאותה ולכבוד ולחיי המשפחה. יש לסלק קטעים של הגדר/חומה אשר נבנו כבר ואשר מפריים זכויות אלו. לישראל הזכות לבנות מכשול רק בינה לבין הגדה המערבית.

— להפסיק מיד את הקמתן והרחבתן של התנחלויות ותשתיות הקשורות אליהן בשטחים הפלסטיניים הכבושים, לזרז את פינוי האזרחים הישראלים החיים בהתנחלויות כאלה בשטחים הפלסטיניים הכבושים.

— להפסיק מיד את הרס הבתים, הקרקעות ונכסים אחרים המבוצע ללא צורך צבאי מוחלט כפי שנקבע במשפט ההומניטארי הבינלאומי. יש להעניק פיצויים לכל מי שרכשו נהרס באורח בלתי-חוקי, ללא הודעה מוקדמת ונאותה וללא הזדמנות ממשית לערער על ההחלטה בפני בית משפט; כמו כן יש לאפשר לו, עד כמה שהדבר ניתן, לבנות מחדש את רכושו באותו מקום.

— לבטל את כל צווי ההריסה לבתים שנבנו ללא רישיון בשטחים הפלסטיניים הכבושים. יש ליטול מדי הרשויות הישראליות את האחריות למדיניות התכנון והבנייה ולהפקידה באורח בלעדי בידי הקהילות הפלסטיניות המקומיות. יש להעניק פיצוי ממשתי לכל מי שרכשו נהרס תוך הפרה של המשפט הבינלאומי. על ישראל לאפשר לכל מי שביתו נהרס באורח בלתי-חוקי להחזיר את המצב לקדמותו.

— להבטיח שכוחות ישראליים יגנו על אזרחים פלסטינים ועל רכושם מפני אלימות מתנחלים באמצעות הוראות המנחות אותם לעצור מתנחלים התוקפים פלסטינים או הורסים את רכושם, באמצעות עריכת חקירות מידיות, מפורטות ומעמיקות בנוגע לתלונות על אלימות מתנחלים המוגשות להם ובאמצעות פריסת סיורים על-מנת להגן על תלמידי בית ספר פלסטינים ועל אזרחים אחרים באזורים שבהם נשקפת סכנה של אלימות מתנחלים.

— להבטיח חקירה נאותה של טענות על הפרות המבוצעות בידי כוחות ישראלים, להביא לדין כל מי שיימצא אחראי ולקיים במשפטים הוגנים.

לקבוצות פלסטיניות חמושות:

— להפסיק את ההתקפות על אזרחים ואת הפרות האחרות של המשפט ההומניטארי הבינלאומי, בשטחים הפלסטיניים הכבושים וב ישראל גם יחד.

לרשות הפלסטינית:

— לנקוט באמצעים אפקטיביים על-מנת למנוע התקפות על אזרחים ישראלים בידי קבוצות פלסטיניות חמושות ולהביא לדין את האחראים להתקפות כאלה.

לקהילה הבינלאומית:

- לפרוס מנגנון אפקטיבי לפיקוח על זכויות האדם בישראל ובשטחים הכבושים, שיפקח על עמידתו של כל אחד מהצדדים בחובותיו שלו לפי המשפט הבינלאומי; ידווח בפומבי על הפרות; וימליץ על צעדים מתקנים שיאומצו על-ידי הצדדים, על-ידי מדינות אחרות או על-ידי ארגונים בינלאומיים.
- לוודא שהאחראים להפרות בשני הצדדים יתנו עליהן את הדין, בהתאם למחויבויותיהם של הצדדים הנגזרות מהמשפט הבינלאומי לזכויות האדם והמשפט ההומניטארי הבינלאומי. לחקור את האחראים לפשעי מלחמה או למעשים אחרים המוגדרים במשפט הבינלאומי כפשעים, וכאשר ניתן גם להעמידם לדין באמצעות סמכויות השיפוט האוניברסאלי.
- לוודא שכל תהליך שלום יכלול הוראות מדוקדקות המתייחסות לסוגיות היסוד של זכויות האדם העומדות במרכזו של הקונפליקט, ובכלל זה סילוקן של ההתנחלויות מהשטחים הכבושים; פירוק הגדר/חומה בתוך הגדה המערבית; הפסקת הסגרים; ובטווח הארוך, פתרון הוגן לשאלת הפליטים.
- מדינות שהן צד לאמנות ג'נבה חייבות לקיים את חובתן תחת סעיף 1 של אמנת ג'נבה הרביעית "לכבד ולהבטיח את כיבוד" האמנה, כולל באמצעות העמדה לדין על הפרות חמורות, בהתאם סעיף 147.
- להבטיח שישראל, כמעצמה הכובשת, ממלאת את חובתה להגן על האוכלוסייה האזרחית, לשמור על רווחתה ולהימנע מהטלת סנקציות הפוגעות במתן סיוע הומניטארי לאוכלוסייה הפלסטינית. הקהילה הבינלאומית והמדינות התורמות המספקות סיוע הומניטארי לרשות הפלסטינית, ובייחוד ארה"ב ומדינות האיחוד האירופי, חייבות לנקוט צעדים מיידיים לצמצום מרבי של הנזק הנגרם לזכויות האדם כתוצאה מהקפאת המימון שמדינות אלה הזרימו בעבר. מחובתן לוודא כי סיוע חירום חיוני, שנועד למימוש זכויות אדם יסודיות, לא ישמש שוב לעולם כקלף מיקוח למטרות פוליטיות.

עבודת אמנסטי אינטרנשיונל בישראל ובשטחים הפלסטיניים הכבושים

בשנים האחרונות ביקרו נציגי אמנסטי אינטרנשיונל לעיתים מזומנות בישראל ובשטחים הפלסטיניים הכבושים על-מנת לערוך תחקירים בשטח ולדון עם הרשויות הישראליות והפלסטיניות בחששותיו של הארגון. נציגי הארגון ראינו פלסטינים, ישראלים ונציגים בינלאומיים מרקעים מקצועיים שונים ומגוונים, אשר חיו או עבדו בשטחים הפלסטיניים הכבושים ואשר חייהם ועבודתם הושפעו על-ידי משטר הסגרים, המחסומים, החסימות וההגבלות שמטילה ישראל על חופש התנועה בשטחים הפלסטיניים הכבושים.

נציגי אמנסטי אינטרנשיונל היו עדים לא אחת למקרים בהם חיילים ישראלים בגדה המערבית וברצועת עזה פגעו בזכויות האדם של פלסטינים, הטרידו אותם, עיכבו אותם או מנעו מהם מעבר במחסומים. הנציגים עצמם חוו באורח שגרתי עיכובים ממושכים בעת שנעו בתוך השטחים הפלסטיניים הכבושים, וחיילים ישראלים אף הטרידו אותם או איימו עליהם במקרים מסוימים. באחד המקרים הותקפו נציגי הארגון בידי מתנחלים.

במהלך השנים פרסם אמנסטי אינטרנשיונל דו"חות והצהרות רבים על היבטים שונים של מצב זכויות האדם בישראל ובשטחים הפלסטיניים הכבושים. דו"חות אלה התייחסו להפרות המבוצעות בידי כוחות הביטחון הישראליים, בידי מתנחלים, בידי קבוצות פלסטיניות חמושות ובידי הרשות הפלסטינית. רשימת הדו"חות, הזמינים בכתובת www.amnesty.org, כוללת את:

שימוש מופרז בכוח קטלני (MDE 15/041/2000)

מעצרים המוניים ואלימות משטרתית (MDE 15/058/2000)

התנקשויות מטעם המדינה והרג בלתי-חוקי אחר (MDE 15/005/2001)

חיים מנופצים – שנה של אינתיפאדה (MDE 15/083/2001)

ללא הבחנה - התקפות על אזרחים ישראלים על-ידי ארגונים פלסטיניים חמושים (MDE 02/003/2002)

קוברים את העתיד: ילדים בקו האש (MDE 02/005/2002)

מחירן הכבד של הפשיטות הישראליות (MDE 15/042/2002)

מעצרים המוניים בתנאים אכזריים, בלתי-אנושיים ומשפילים (MDE 15/074/2002)

מוגנים מפני בחינה מדוקדקת: הפרות צה"ל בגנין ובשכם (MDE 15/143/2002)

שורדים תחת מצור: השפעת הסגרים והגבלות התנועה על הזכות לעבוד (MDE 15/001/2003)

על ישראל להפסיק את מדיניות ההתנקשויות שלה (MDE 15/056/2003)

הטיפול בנושא ההתנחלויות חייב להיעשות בהתאם למשפט הבינלאומי (MDE 15/085/2003)

מעמדה של הגדר/חומה במשפט הבינלאומי (MDE 15/016/2004)

תחת עיי חורבות: הריסת בתים והשחתת אדמות ורכוש (MDE 15/033/2004)

קרועים זה מזה – משפחות מפוצלות על-ידי מדיניות מפלה (MDE 15/063/2004)

מתנחלים מנהלים מסע הפחדה נגד פלסטינים ופעילים בינלאומיים גם יחד
(MDE 15/099/2004)

קונפליקט, כיבוש ופטריארכאליות : נשים נושאות בנטל (MDE 15/016/2005)

תדריך לוועדה לביעור האפליה הגזעית (MDE 15/002/2006)

הולכים לשום מקום (MDE 15/093/2006)